Süleyman Çelebi

Vesîletü'n Necât Mevlid-i Şerif

Süleyman Çelebi

Wasilat al-Najat Mevlidi Sherif

سليمان جلبي

ووسيلة النجاة

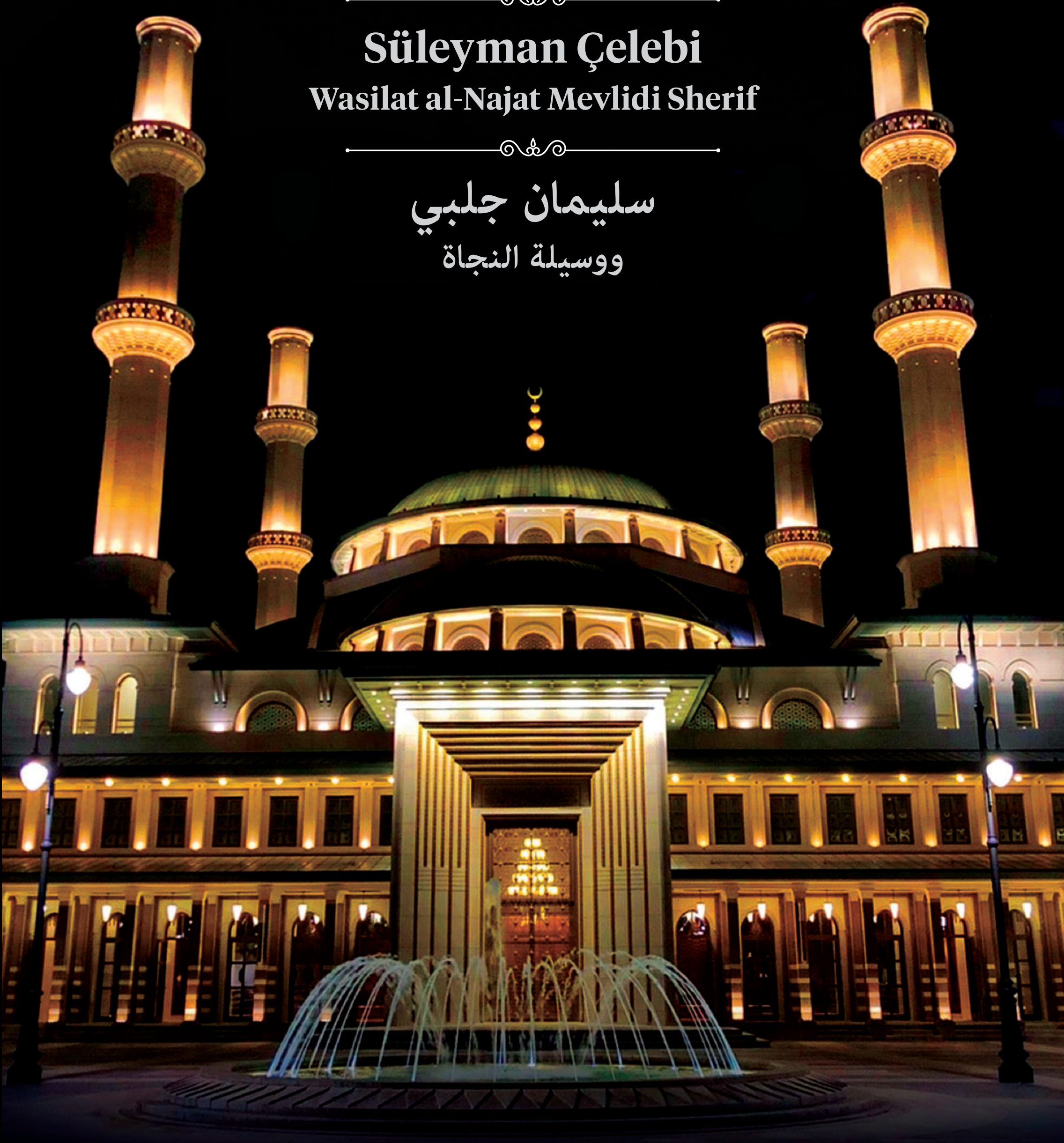

CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI

CUMHURBAŞKANLIĞI
İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI

Süleyman Çelebi
Vesîletü'n Necât Mevlid-i Şerif

Süleyman Çelebi
Wasilat al-Najat Mevlidi Sherif

سليمان جلبي
ووسيلة النجاة

CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI

ISBN: 978-625-7377-25-6

SÜLEYMAN ÇELEBİ / VESÎLETÜ'N NECÂT MEVLİD-İ ŞERİF
SÜLEYMAN ÇELEBİ WASILAT AL-NAJAT MEVLIDI SHERIF
سليمان جلبي ووسيلة النجاة

© 2022 **CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI**
PUBLICATIONS BY PRESIDENCY'S DIRECTORATE OF COMMUNICATIONS
منشورات رئاسة إدارة الإتصال برئاسة الجمهورية التركية

Yayıncı Sertifika No: 45482

2. Baskı, İstanbul, 2022 | 2nd Edition, Istanbul | طبعة اسطنبول الثانية

İletişim | **Contact** | للاتصال
Kızılırmak Mahallesi Mevlana Bulv. No:144
Çukurambar - Ankara/TÜRKİYE
T +90 312 590 20 00 | webinfo@iletisim.gov.tr | www.iletisim.gov.tr

Baskı | **Print** | الطباعة
Prestij Grafik Rek. ve Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti.
T +90 212 489 40 63, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 45590

Süleyman Çelebi

Vesîletü'n Necât

Mevlid-i Şerif

CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI

CUMHURBAŞKANLIĞI ★ İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI ★

İÇİNDEKİLER
CONTENTS

Takdim **7**
1. Tarihsel ve Sosyal Arka Plan **11**
1.1. Türkler ve İslamiyet 11
1.2. Türklerin İslam Anlayışı 12
1.3. Türklerin İslam Medeniyetine Katkıları 13
1.4. Türklerde Peygamber Sevgisi 15
1.5. Peygamber Sevgisinin Kelimelere Dökülmüş Hâli: Naatlar 17
1.6. Türklerde Mevlid Kültürü 19
1.7. Diğer İslam Medeniyetlerinde Mevlid 22
2. Süleyman Çelebi ve Vesîletü'n Necât **25**
2.1. Süleyman Çelebi 25
2.2. Peygamber Sevgisinin En Müstesna Örneği: Vesîletü'n Necât 27
2.3. Vesîletü'n Necât'tan Kurtuluş Vesilesi Beyitler 35

Introduction **47**
1. Historical and Social Background **51**
1.1. Turks and Islam 51
1.2. Turkish Perspective of Islam 52
1.3. Turks' Contributions to Islamic Civilization 55
1.4. Turks' Love of the Prophet 56
1.5. Love the Prophet in Words: Naats 57
1.6. Mawlid Culture in Turks 59
1.7. Mawlid in Other Islamic Civilizations 62
2. Süleyman Çelebi and Wasilat al-Najat **65**
2.1. Süleyman Çelebi 65
2.2. The Most Exceptional Example of the Love of the Prophet: Wasilat al-Najat 67
2.3. Couplets from Wasilat al-Najat (The Means of Salvation) 75

CUMHURBAŞKANLIĞI
İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI

TAKDİM

Cenab-ı Hakk tarafından alemlere rahmet, insanlığa rehber ve müminlere örnek olarak gönderilen Hazreti Peygamberimize en yüksek derecede hürmet ve sevgi göstermek, öteden beri milletimizin müstesna vasıfları arasında yer alır. Bu muhabbetledir ki Kutlu Nebi'nin adı anıldığında gönüllerimizde bir rikkat ve ihtiram oluşur. Rabbimize hamd ile başladığımız her sözümüzü ve duamızı, Sevgililer Sevgilisi'ne salat ve selam ile sürdürürüz. Asırlardır gök kubbemizde yankılanan Ezan-ı Muhammedî de O'na olan sadakatimizin sembolüdür.

Cenab-ı Allah'a kulluğumuzu ve ibadetlerimizi kendisinin rehberliğinde ve örnekliğinde yerine getirmeye gayret ettiğimiz Peygamber Efendimizin nübüvvet ışığı, şahsi hayatımızdan beşerî ilişkilerimize, evlerimizden mabetlerimize kadar hayatımızın her safhasına yansır. Hazreti Peygamberimize duyduğumuz derin muhabbetle, O'ndan tevarüs edilen hakikatleri her daim yaşatmak öncelikli hayat düsturumuzdur.

Aziz milletimizin mayasındaki Allah ve Peygamber aşkı kültürümüzde, sanatımızda, edebiyatımızda belirgin bir şekilde kendini gösterir. Müellifi Süleyman Çelebi olan Vesiletü'n Necât da Hazreti Peygamberimize olan muhabbetin ifade edildiği en mümtaz

eserler arasındadır. Daha çok Mevlid-i Şerif ismiyle bilinen ve yazıldığı dönemden itibaren Anadolu başta olmak üzere gönül coğrafyamızda mübarek gün ve gecelerde, doğum, ölüm, evlenme gibi merasimlerde ve daha birçok vesileyle okunan bu güzide eser milletimizin Peygamber sevgisinin en önemli nişanelerinden birisidir.

Biz de vefatının 600. seneidevriyesinde bu kıymetli eserin müellifini rahmetle yad etmek amacıyla 2022 yılını "Süleyman Çelebi Yılı" ilan ettik. Ayrıca Süleyman Çelebi'nin vefatının 600. yılının UNESCO tarafından anma ve kutlama yıl dönümleri arasına alınmasını sağladık. Bu kapsamda ilgili kurum ve kuruluşlarımız tarafından yıl boyunca yurt genelinde ve yurt dışında düzenlenecek etkinliklerle Süleyman Çelebi'yi anma ve anlatma gayretinde olacağız.

Bu amaçla Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığımız tarafından Süleyman Çelebi ve onun mümtaz eseri Vesiletü'n Necât hakkında kapsamlı bir eser yayınlanmasını son derece kıymetli bulduğumu ifade ediyor, bu eserin hazırlanmasında emek harcayanlara tebrik ve şükranlarımı iletiyorum.

Süleyman Çelebi'nin veciz ifadelerinde yansıma bulan Peygamber aşkının ve yüce dinimiz İslam'ın hakikatlerinin mümin gönülleri aydınlatmasını ve tüm insanlığın felahına vesile olmasını temenni ediyorum.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANI
RECEP TAYYİP ERDOĞAN

ERKEKLERE AİT
NAMAZ KILMA
ALANIDIR

ان الصلوة كانت على المؤمنين كتابا موقوتا

01
Tarihsel ve Sosyal Arka Plan

1.1. Türkler ve İslamiyet

Türklerin Müslüman toplumlar ile muhatap olması ve İslamiyet'le tanışması, dört halife dönemine kadar uzanmaktadır. Ceyhun ile Seyhun nehirleri arasında kalan Mâverâünnehir'de Türkler ve Müslüman Araplar birçok kez karşı karşıya gelmiştir. 751 yılında gerçekleşen Talas Savaşı sonrasında ise Türkler İslamiyet'i gruplar hâlinde kabul etmiş, bu tarihten sonra İslamiyet Türkler arasında hızla yayılmaya başlamıştır. İslamiyet'i bir din olarak benimseyen ilk Türk boyu Karluklar olmuş, onları Yağma ve Çiğil boyları takip etmiştir.

Türklerin inanış ve geleneklerinin İslamiyet'le önemli benzerlik içerisinde olması Türklerin İslam dinine intibak etme süreçlerini kolaylaştırmıştır. Türklerin henüz Orta Asya'da hüküm sürdüğü bu dönemde eski gelenek ve görenekler tamamen terk edilmemiş, yeni kabul edilen İslam dininin gerekleri, yaşadıkları coğrafyaya ve sahip oldukları kültüre uygun şekilde dönüştürülmüş ve uygulanmıştır. 9. yüzyılın ortalarından ve özellikle 10. yüzyıldan itibaren Türk boyları arasında İslamiyet'in kabulü hızlanmış, İdil Bulgar Hanlığı gibi halkı ve yöneticileri Türk olan ilk İslam-Türk devletleri tarih sahnesine çıkmaya başlamıştır. Zaman içinde İslamiyet'i kabul eden bu Türk boyları Karahanlılar, Selçuklular, Gazneliler başta olmak üzere büyük devletler kurmuş, -gaza ve cihat anlayışı doğrultusunda- bulundukları coğrafyada İslamiyet'in yayılmasına önemli katkılar sağlamışlardır.

Gaza kavramı, geniş bir şekilde nefisle mücadeleyi ifade etse de sıklıkla gayrimüslimlere karşı muharebe anlamında kullanılmaktadır. Köklü bir savaşçı geleneğe sahip olan Türklerde İslamiyet ile birlikte gaza ve cihat anlayışı yerleşmiş, İslam beldelerini müdafaa etmek ve İslamiyet'i yaymak önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur. Özellikle Selçuklu ve Osmanlıların fetih siyasetinin temelinde bu gaza ve cihat anlayışı bulunmaktadır.

1.2. Türklerin İslam Anlayışı

Anadolu'nun İslamlaşmasında büyük rol oynayan Türkler, yalnızca Orta Asya'da sürdürdükleri gelenek ve görenekleri buraya taşımamış, zaman içerisinde yerleştikleri yeni coğrafyalar üzerindeki bazı âdetleri de benimsemiş ve ortaya bir sentez çıkarmıştır.

Göçebe yaşam şartları ve beraberinde oluşturdukları kültür ile Türklerin kendilerine özgü bir İslam anlayışı geliştirdiklerini söylemek mümkündür. Anadolu'da eski Türk inanç ve geleneklerini İslami unsurlarla harmanlayarak doğa ve insan sevgisinin, güzel ahlakın ve hoşgörünün hâkim olduğu bir ortam oluşturmuşlardır. İlk Türk mutasavvıfı olarak kabul edilen Hoca Ahmed Yesevî sade bir Türkçe ile yazdığı ünlü eseri Dîvân-ı Hikmet'te Türklere tasavvuf esaslarını öğretmeyi ve Müslümanlık inancını sevdirmeyi gaye edinmiş, Allah ve Peygamber sevgisini sıklıkla vurgulamıştır.

Anadolu'da Müslümanlığın gelişmesinde, sevgi ve hoşgörünün timsali Hacı Bektaş-ı Veli'yi de anmadan geçmemek gerekir. Toplumsal yaşamda kadına ve erkeğe aynı ölçüde değer veren Türk geleneklerini İslamiyet ile harmanlayarak "Erkek dişi sorulmaz muhabbetin dilinde" diyen Hacı Bektaş-ı Veli, Anadolu'daki İslam anlayışında insanı ve tüm doğayı sevmenin önemini "Aslanlar, ceylanlar dosttur kucağımızda" diyerek tüm çıplaklığı ile göstermiştir.

"Hoşgörü, saygı ve sevgi bizim yamaçlarımızın gülüdür, çiçeğidir. Güzeli sevmek sizde bir türlü bizde bir türlü" diyen Yunus Emre, coğraf-

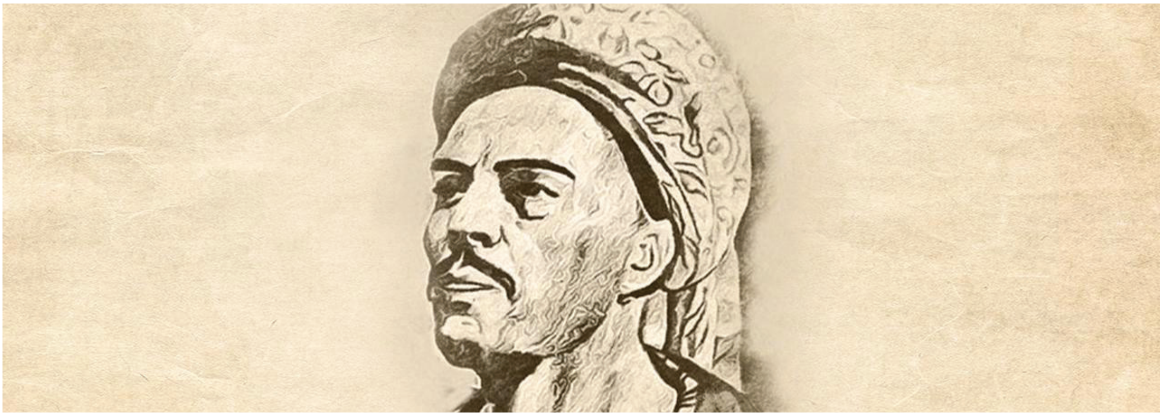

yamızda hoşgörü ikliminin hâkim olmasını sağlayan müstesna kişilerdendir. Sade bir Türkçe ile yazdığı şiirlerinde insan ve doğa sevgisi, güzel ahlak ve Allah aşkı gibi konuları işlemiş; gönül dünyamızı imar edip yolumuzu aydınlatarak âdeta bir deniz feneri vazifesi görmüştür. Yunus Emre, maddi dünyadan bir beklenti içinde olmadığını, bu hayatta yegâne gayesinin insan-ı kâmile ulaşmak olduğunu şu dizelerle ifade etmiştir:

"Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni"

Bunlarla beraber rahmet elçisi sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.) ahlakını hayatın her alanında hâkim kılmayı hedefleyen Ahilik ve öğretileri, özellikle Moğol istilaları sırasında Anadolu halkının örgütlenmesi ve bir arada kalmasında önemli rol oynamıştır.

Öte yandan, birçok farklı etnik kökenden insanın yaşadığı Anadolu ve Osmanlı coğrafyasında İslam önemli bir birleştirici güç olmuştur. Allah ve Peygamber sevgisi; siyasi istikrarsızlık, kriz ve istila dönemlerinde halkı bir arada tutan güçlerin başında gelmiştir.

1.3. Türklerin İslam Medeniyetine Katkıları

Kadim bir medeniyete sahip olan Türkler, İslamiyet'i seçtikten sonra benimsedikleri yaşam tarzını büsbütün terk etmemiş, mevcut olanı

İslam dininin ilkeleri doğrultusunda yorumlamış ve zaman içerisinde son derece zengin bir Türk-İslam medeniyeti oluşturmuşlardır.

Muhakkak ki Allah'ın kelamı yalnızca tenzili ayetlerden ibaret değildir. Kur'an-ı Kerim'de "Bir şeye karar verdiğinde, ona sadece 'ol' der, o da oluverir." şeklinde ifadesini bulan hakikatin bir tezahürü olan tekvini ayetler de en az diğerleri kadar dikkate değerdir. Derin bir şekilde tefekkür edilirse müşahede edilecektir ki; sürekli kevn (oluş) üzere olan kâinat, Allah'ın esmasının tecellileri ile donanmıştır. Allah, tabiatta var olan her şeyi bir düzen ve ölçü üzere yaratmıştır. Müslümanlar bu bilinç doğrultusunda hayatlarına istikamet verdikleri ve eşya üzerine tefekkür ettikleri sürece maddi-manevi ihya olmuşlar ve ilerleme göstermişlerdir.

İslam ile müşerref olduktan sonra onun en sahih hâlini esas alıp yukarıda sözü edilen şuura erişen Türkler, hem Kur'an-ı Kerim'in ayetlerine gereken özeni göstermiş, hem de eşyayı ihmal etmeyerek pozitif bilimlere olan hassasiyetlerini de ortaya koymuşlardır. Özellikle Kaşgar, Semerkand, Buhara şehirleri ilim ve kültürün merkezi konumuna gelmiştir. 7. yüzyıl ile 12. yüzyıl arasını kapsayan ve İslamiyet'in "Altın Çağı" olarak nitelendirilen dönemde Türkler tıp, astronomi, felsefe, edebiyat ve matematik başta olmak üzere beşeri ilimlerde insanlığa önemli katkılar sunmuş; ayrıca Müslümanlar için en muteber itikadi mezheplerden birisi olan Maturidiliğin fikri mimarı İmam Maturidi'yi de bağrından çıkarmıştır.

Orta Asya'nın ve Anadolu'nun İslamlaşmasında tasavvufun rolünden de bahsetmek gerekir. Necmeddîn-i Kübrâ tarafından kurulan Kübrevîlik, Muhammed Bahâuddîn Şah-ı Nakşibendî'nin temelini oluşturduğu Nakşibendilik bunların başında gelmektedir. Öte yandan özellikle Hoca Ahmed Yesevî'nin öğretileri Türkler arasında hızla yayılmış ve kabul görmüştür. Kaleme aldığı hikmetler Türklerde İslam ve Peygamber aşkının oluşmasında büyük bir rol oynamıştır.

1.4. Türklerde Peygamber Sevgisi

Bütün insanlığa rahmet olarak gönderilen, âlemlerin sultanı, iki cihan serveri Peygamber Efendimize (s.a.v) karşı duyulan aşk, sevgi, saygı

ve hürmet nesiller boyu yaşattığımız, anlam ve düşünce dünyamızı şekillendiren en önemli hususlardan biridir.

Yazdığı dizeler ile duygularımızı kabartan Fuzuli, Peygamberimize olan muhabbetini şöyle dile getirir:

"Cânımı cânan eğer isterse minnet cânıma
Cân nedir kim ânı kurban etmeyem cânânıma!"

Türk milletinin ayırt edici vasıflarından birisidir Hz. Peygamber'e duyulan muhabbet. Ona duyulan aşk öyle bir sevgi ortamı oluşturmuştur ki, bunun en güzel ve açık örneği iman ve kahramanlık sembolümüz olan Mehmetçik adında mevcuttur. Yeryüzünde peygamberinin ismini millî bir sembol hâline getiren tek millet Türklerdir. (Yeniterzi, 1992)

Yiğitlik ve kahramanlık timsali olan askerlerimize Mehmetçik diyerek Peygamberimizin mukaddes hatırasını yücelten milletimiz, aynı şekilde güzelliğin remzi olan gülü de ancak ona yakıştırmıştır. Milletimiz sevgili Peygamberin kokusunu gülde aramış ve dört yüz yıl boyunca Ravza kandillerinde gül yağı yakmıştır.

Yüzyıllarca İslam'ın bayraktarlığını yapmış bu millet, Peygamber Efendimizden bize intikal eden, bugün Topkapı Sarayı'nda, Hırka-ı Saadet Dairesi'nde muhafaza edilen mukaddes emanetlere de ev sahipliği yapmanın sevincini yaşamaktadır. Milletimizin Peygamber sevgisi, dünden bugüne artarak devam ettiği gibi, bundan sonra da kıyamete kadar devam edecektir. Çünkü bu sevgi, necip milletimizin İslam'a olan bağlılığının bir ifadesidir.

1.5. Peygamber Sevgisinin Kelimelere Dökülmüş Hâli: Naatlar

Bizim coğrafyamızda söz egemendir; duygu ve düşünceler en etkili şekilde sözle ifade edilir. Hakikat arayışımıza, hak bildiğimizi anlatma gayretimize, duygularımızı yaşama ve yaşatma çabamıza hep "sözümüz" eşlik eder. Söz, bizim nazarımızda mucizedir: insanı aciz bırakan şey.[1] Bundan dolayıdır ki söz sultanı Peygamber Efendimize muhabbetimiz yine en güzel mısralarda aşikâr eder kendini. Bu mısraları ihtiva eden edebi eserlerin başında onun üstün şahsiyetini, mucizelerini, örnek hayatını ve ahlakını dile getiren naatlar; bilhassa doğumunu ve mucizelerini anlatan mevlidler; kutlu bir gecede Mescid-i

---

1 Yoksa "Onu kendisi uydurmuş! " mu diyorlar? De ki: "Öyleyse, iddianızda tutarlı iseniz haydi onunkine benzer bir sûre ortaya koyun ve Allah'tan başka çağırabileceğiniz kim varsa hepsini de yardımınıza çağırın." (Yunus 37)

Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürülmesini ve Mirac'a çıkışını konu edinen miraciyeler ile fiziksel özelliklerini anlatan hilyeler gelmektedir. Ortaya konan tüm bu gayretin yegâne sebebi ona olan sevgi ve muhabbettir.

"Görse cemâlin gözüm
Pâyine sürsem yüzüm
Yok sana lâyık sözüm
Salli ve sellim aleyh"

diyen Bağdatlı Ruhi, işte bu sevgiyi dile getirmeye çalışmış, buna karşın gönlünde mahfuz olan muhabbeti ifade etmekten aciz olduğunu, kelamının kifayet etmediğini ikrar etmiştir.

Klasik dönem edebiyatımızın ifade kudretinin, letafetinin ve irfanının en zirve noktalarından birini teşkil eden "Su Kasidesi" de yine Âlemlerin Sultanı için yazılmış en müstesna eserlerdendir. Bu mümtaz eserin sahibi Fuzuli, Peygamber Efendimize olan muhabbetini şu mısralarla dile getirmeye çalışmıştır:

"Suya virsün bâğ-bân gül-zârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek virse min gül-zâra su"

[Bahçıvan gül bahçesini sele versin (su ile
mahvetsin), boşuna yorulmasın; çünkü bin gül bahçesine
su verse de senin yüzün gibi bir gül açılmaz.]

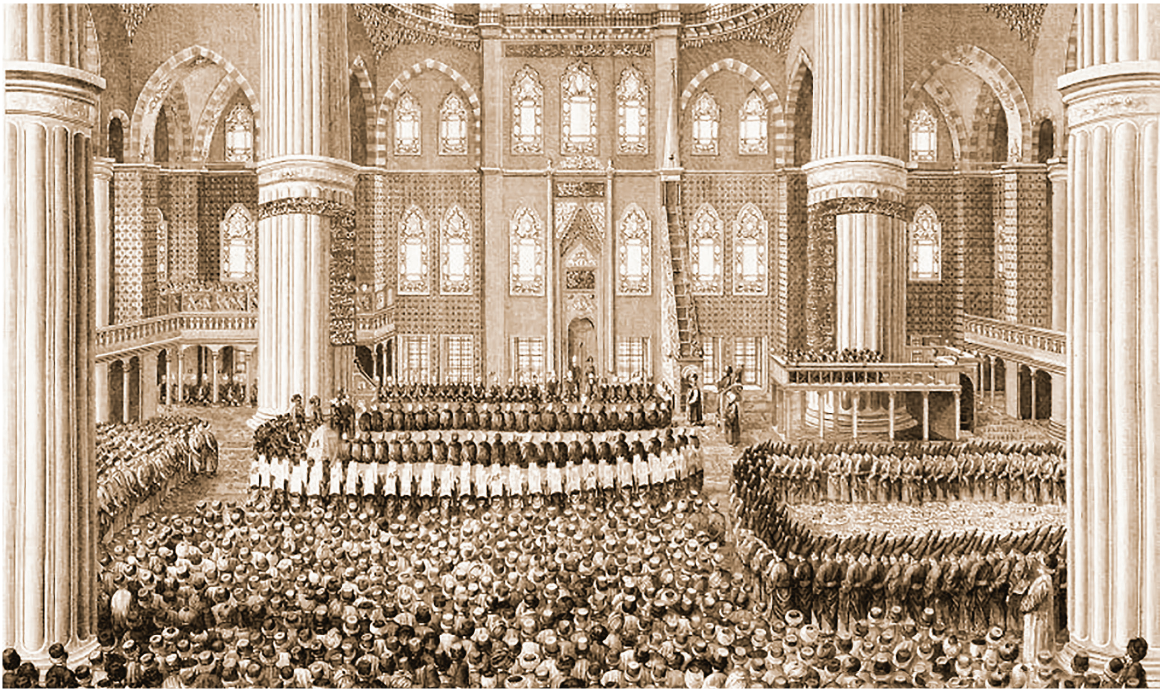

1.6. Türklerde Mevlid Kültürü

Türklerde mevlid geleneğini soyu Oğuz Türklerine dayanan Ebû Saîd Muzafferüddin Gökbörü (1154-1232) başlatmıştır. Eşi Selâhaddin Eyyûbî'nin kız kardeşi Rebîa Hâtun olan Gökbörü, Eyyubilerin önde gelen generallerindendir. Eyyubilerin Suriye'yi almasında ve Haçlılara karşı verilen mücadelelerde önemli rol oynamıştır.

Selâhaddin Eyyûbî komutasındaki Türk ordusunun 1171'de Kahire'ye girip Fâtimîlerin hâkimiyetine son vermesinin ardından Fâtimîlerin burada düzenledikleri mevlid merasimlerinin toplumsal birlik açısından önemini kavrayan Gökbörü'nün Hz. Peygamber'in doğum yıl dönümlerinde düzenlemeye başladığı mevlid merasimleri ona İslam dünyasında büyük bir ün kazandırmıştır.

Selçuklu hükümdarı Nureddin Zengî'nin 1170 yılında Musul'a girmesi ve akabinde Câmiun-Nûrî'yi inşa ettirmesiyle birlikte bu camide mevlid törenleri tertip edilmeye başlanmış; mütemadiyen ifa edilen bu törenlerle birlikte mevlid kutlamaları İslam beldelerinde gelenek hâlini almıştır.

Mevlid geleneği Osmanlı Devleti'nde de Türkler için önemini sürdürmüştür. Osmanlı Hükümdarı III. Murad döneminde mevlid kutlamaları ilk defa resmî olarak ifa edilirken, bundan önceki dönemde gayriresmî şekilde kutlamaların yapıldığı bilinmektedir. Sultan Ahmed Camii'ndeki kutlamalara padişah, sadrazam, şeyhülislam, vezirler, Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, diğer mülkî ve askerî erkân iştirak etmeye ihtimam göstermiştir.

Eyüp Sabri Paşa'nın kaydettiğine göre, Rebîülevvel'in 12'si Medine'de resmî tatil ilan edilir, kaleden toplar atılır ve o gün dükkânlar açılmazdı. İnsanlar güzel elbiseler giyerek dolaşır ve birbirini tebrik eder, bu gece Mescid-i Nebevî'de ihya edilirdi. Sabaha karşı Bâb-ı Nisâ önünde toplanılır, burada kurulan kürsü üzerinde güneşin doğmasıyla birlikte beş hatipten ilki bir hadis okuyup padişah için dua eder, diğerleri sırasıyla mevlidin vilâdet, radâ ve hicret bahirlerini okur ve dua ederlerdi. Daha sonra halk ikram edilen şerbeti içip dağılırdı (Paşa, 2018).

1910 yılında mevlid yani Peygamberimizin (s.a.v) doğum günü resmî bayram olarak kabul edilmiş, Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar

mevlid alayları devam eden bir gelenek olmuştur. Osmanlı döneminde bilinen ilk mevlid Süleyman Çelebi'nin 1409'da tamamladığı Vesîletü'n-Necât adlı eseridir. Vesîletü'n-Necât, en çok okunan mevlid özelliği taşımaktadır.

Türk toplumunda kutsal gecelerde, bir kişinin ölümünde, adaklarda, kurumların açılışında, hac dönüşünde, doğumlarda, sünnetlerde, askerlik, evlenme, şükretme, hastalığa şifa bulma gibi çok çeşitli vesilelerle mevlid okutulduğu gözlemlenmektedir (Efe, 2009).

Türk halkının dini ve sosyokültürel hayatında önemli bir yere sahip olan mevlid törenleri, toplanma, sosyalleşme ve bilgi edinme gibi çeşitli toplumsal işlevlerin yerine getirilmesine vesile olmaktadır. Türk halkının mevlid törenlerine verdiği bu önem, şüphesiz Hz. Peygamber'e duyduğu yoğun saygı ve sevgiden kaynaklanmaktadır.

Son yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfının ortaklaşa düzenlemesiyle Hz. Peygamber'in mevlidi "Kutlu Doğum Haftası" adıyla Türkiye'de, Türk dünyasında ve Balkanlar'da çok yönlü etkinliklerle kutlanmaktadır.

1.7. Diğer İslam Medeniyetlerinde Mevlid

Hz. Peygamber'in (s.a.v) sağlığında O'nun doğum yıl dönümü kutlanmadığı gibi Hulefâ-yi Râşidîn dönemiyle Emevî ve Abbâsî devirlerinde de mevlidle ilgili bir uygulamaya rastlanmamaktadır.

Esasen ilk iki halife zamanında fetih hareketleriyle uğraşılması, son iki halife döneminde iç karışıklıkların hüküm sürmesi ve Emevî ile Abbâsî yönetimlerinde de Resulullah soyuna destek anlamına gelecek olması sebebiyle böyle bir kutlamaya şartlar uygun değildi.

Mevlid geleneğinin Fatımîler döneminde Mısır'da ortaya çıktığı kaydedilmektedir. Bu geleneğin Fatımîler döneminde ortaya çıkmasının muhtemel nedeni, Fatımîlerin kendilerinin Hz. Peygamber'in soyundan geldiklerine inanmalarıdır.

Mevlid törenlerinin resmî niteliğinden sıyrılıp halkın geniş katılımına açılması Selahaddin Eyyubi döneminde Erbil Atabeyi olarak görev yapan Gökbörü döneminde gerçekleşmiştir. İlk mevlid kitabı da yine Gökbörü döneminde mevlid törenlerinde okunması amacıyla Endülüslü İbn Dıhye el Kelbî tarafından "et-Tenvîr fî mevlîdi's-sirâci'l-münîr" ismiyle kaleme alınmıştır (Turabi, 2012).

Gökbörü zamanındaki kutlamaların Fatımîler'den farklı olarak hazırlıklarıyla birlikte uzun bir zaman dilimine yayıldığı, bir şenlik havası içinde halkın geniş katılımıyla gerçekleştiği bilinmektedir.

Öte yandan, Sıbt İbnü'l-Cevzî'nin, bir kutlama sırasında 5.000 koyun, 10.000 tavuk, 100 at kesildiğini, 100.000 tabak yemek ve 30.000 tepsi helvanın dağıtıldığını kaydetmesi, törene katılanların sayısı hakkında bir fikir vermektedir.

Memlük Devleti'nde ise mevlid törenleri Fatımîler ve Eyyubilerden tevarüs edildiği şekilde devam ederken, büyük tasavvuf önderlerinin doğum günlerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Çetinkaya, 2019).

Ayrıca Endülüs saraylarında 11. yüzyıldan itibaren adına "mevlidiyye" denilen Hz. Peygamber'e övgüler içeren şiirler yazıldığı ve bu şiirlerin Hz. Peygamber'in doğum gününde ve diğer mübarek günlerde okun-

duğu kaydedilmektedir (Çetinkaya, 2019). İbn-i Haldûn, İbn-i Zümrek gibi isimlerin mevlidiyye yazdıkları bilinmektedir (Schimmel, 2008).

Günümüzde, Suudi Arabistan dışındaki bütün Müslüman çoğunluktaki ülkelerde hicri takvime göre Hz. Peygamber'in doğumu kutlanmakta, bu ülkelerin birçoğunda resmî tatil ilan edilmektedir. Müslümanların çoğunlukta olmadığı ve Hristiyan nüfusun çoğunlukta olduğu ülkelerde de Müslümanlar tarafından mevlid kutlamaları gerçekleştirilmektedir.

02
Süleyman Çelebi ve Vesîletü’n Necât

2.1. Süleyman Çelebi

14. yüzyılın sonu ve 15. yüzyılın başları Osmanlı Devleti’nde ciddi sıkıntıların zuhur ettiği, netameli dönemlerdir. Yıldırım Bayezid’in Timur’un ordusuna karşı mağlup olduğu Ankara Savaşı’nın ardından esir düşmesiyle “Fetret Devri” başlamış ve Anadolu coğrafyası bir keşmekeşin içine düşmüştür. Bu sorun neticesinde şehzadeler arasında 11 yıl süren bir taht kavgası başlamış, devletin içinde bulunduğu bu bunalımlar neticesinde ise Anadolu’da çeşitli mezhepsel hareketlilikler ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti bu tür iç sorunlarla karşılaşırken Ehl-i Sünnet anlayışının zayıfladığı düşüncesi halk nezdinde tedirginliğe ve endişeye sebep olmuştur. Süleyman Çelebi bu durumdan duyduğu rahatsızlık dolayısıyla tüm halkı derinden etkileyecek olan “*Vesîletü’n-Necât*” şiirini kaleme almıştır. İşte halk arasındaki ismiyle *“Mevlid”*’in bu atmosferden bağımsız şekilde ortaya çıktığını söylemek mümkün değildir.

Mevlid-i Şerif’in yazılmasının akabinde, tıpkı İstiklal Marşı’nın kaleme alındığı dönemdeki gibi bir ortam oluştuğu ve millete adeta bir ruh üflendiği vurgulanarak şunlar kaydedilmiştir: “Mevlid, milletin kötü günlerden kurtulup toparlanmasını ifade eden bir metindir. Süleyman Çelebi, dönemin sıkıntılarına merhem olmak ve milli birliği yeniden tesis etmek maksadıyla bu metni kaleme almıştır. Çelebi

eserinde, insanlığın Hz. Peygamber'in (s.a.v) gösterdiği yolda toplandığı takdirde, yeniden bir millet ve devlet olacağı mesajını vermiştir. Süleyman Çelebi, Mevlid-i Şerif'i yazdıktan sonra Osmanlı, Hz. Peygamber'in gösterdiği yolda ve Sultan Mehmed Çelebi'nin etrafında toparlanmış ve âdeta devletin ikinci kuruluşu gerçekleşmiştir." (Kemikli, 2022).

"Mevlid" ismiyle maruf olan *"Vesîletü'n-Necât"* şiirinin müellifi Süleyman Çelebi Bursa'da doğmuştur. Süleyman Çelebi'nin doğum tarihi tartışmalı bir konu olmakla birlikte, 1351 yılında doğduğu düşünülmektedir. Buharalı Emir Sultan'ın müridi olduğu sanılan Çelebi iyi bir tahsil görmüştür. Süleyman Çelebi, Bayezid zamanında önce Divan-ı Hümayun imamı, sonra da Bursa Ulu Cami'nin imamı olmuştur (Pekolcay, 1954). İmamlık görevinde bulunduğu sırada Mevlid eserini yazmıştır (Kurt, 2006). Süleyman Çelebi'nin ebedi istirahatgâhı Bursa'nın Osmangazi ilçesinde bulunmaktadır.

Anadolu'da mayalanan Müslüman şuurunun en önemli hususiyetlerinin başında muhakkak ki sevgi, hoşgörü, ilim ve irfan gelmektedir. Zikredilen bu evrensel hasletlerin en güzide örneği olan Efendimiz için kaleme alınan Vesîletü'n-Necât şiiri bu yönüyle daha bir önemli hale gelmekte ve insanlık için kurtuluş reçeteleri sunmaktadır.

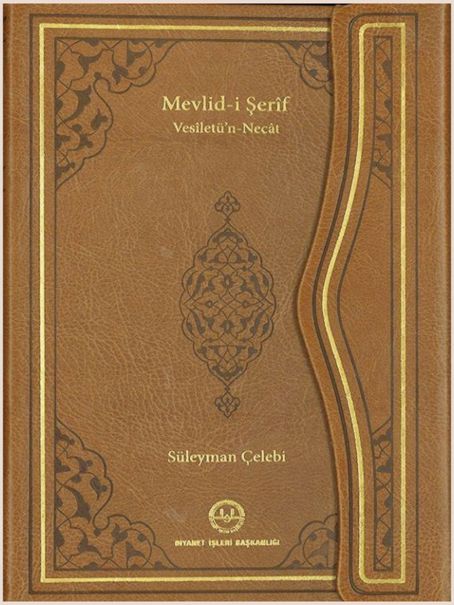

2.2. Peygamber Sevgisinin En Müstesna Örneği: Vesîletü'n Necât

Vesîletü'n Necât

Asıl adı Vesîletü'n Necât yani "Kurtuluş Vesilesi[2]" olan ve Türk halkının yoğun sevgisini ve beğenisini yüzyıllar boyunca muhafaza eden Mevlid, Türkçede kendi türünde yazılmış ilk eser olma niteliğindedir (Timurtaş, 1990). Mesnevî[3] türünde yazılan eserin ismi ve yazıldığı tarihle ilgili bilgileri Süleyman Çelebi, Mevlid'te şu beyitlerle yazmıştır:

"İşbu kân-ı şehd ki şîrindür dadı
Bil Vesîlet-ün-Necât oldı adı
Hem sekiz yüz onikide târihi
Bursa'da oldı tamâm bu iy ahi"

---

[2] Kurtuluş Vesilesi Peygamber Efendimizin bizatihi kendisi ve sünnetidir.

[3] https://islamansiklopedisi.org.tr/mesnevi

Mesnevî: Kökü "İkişer ikişer" anlamına gelen mesnâ kelimesidir. Genellikle dinî, tasavvufî, destansı konular ile aşk hikâyelerinin anlatıldığı Mesnevî, her beyti kendi içinde kafiyeli olan nazım şeklidir.

Beyitlerden anlaşılacağı üzere Hicri 812, Miladi 1409 yılında Bursa'da tamamlanan Vesîletü'n Necât, asırlardır halk tarafından okunmakta ve bestelenip seslendirilmektedir. Ona nazire olarak yazılan mevlid eserleri Vesîletü'n Necât'ın başarısını yakalayamamış ve halk nazarında onun kadar kabul görmemiştir.

Mevlid'in Anlamı

Arapçada doğmak, doğum yeri ve zamanı anlamlarına gelen mevlid kelimesi Türkçede de doğma, doğum yeri manalarında kullanılmaktadır. Ancak mevlid denilince akla ekseriyetle Hz. Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.) doğumu ve buna dair yazılan eserler gelir. "Mevlid" ifadesi ile İslam geleneğinde sevgili Peygamberimizin doğum gününün kastedildiğini, sonraları ise Hz. Muhammed'in doğum günü vesilesiyle gerçekleştirilen merasimlerin de mevlid olarak adlandırıldığı söylenmiştir (Okiç, 1975).

Mesnevide Peygamber Efendimizin doğumunu anlatan "Viladet" bölümü, halk arasında en çok bilinen ve sevilen bölümlerin başında geldiği için Vesîletü'n Necât eseri, "Mevlid" adıyla bilinmektedir ve kendisinden sonra yazılan aynı türdeki eserlere de ad yönünden kaynaklık etmiştir.

Mevlid'in Yazılma Hikâyesi

Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n Necât'ı yazmasındaki esas niyeti Hz. Muhammed'in (s.a.v) diğer peygamberlerden daha üstün olduğunu ispat etmektir. Buna vesile olan ve pek çok kaynakta aktarılan hikâye şöyledir: Bursa'da bir vâiz Bakara Sûresi'nin 285. ayetini tefsir ederken peygamberler arasında hiçbir fark olmadığını ifade eder. Bunun üzerine cemaat içerisinde bulunan bir kişi vâize itiraz eder. Ayetin yanlış

yorumlandığını, "Peygamberler arasında fark yoktur demekten murat, resullük ve nebilik bakımındandır, mertebe ve fazilet bakımından değil." sözleriyle ifade eden kişi, Bakara Sûresi'nin 253. ayetinde "O Peygamberlerin kimini kimine üstün ettik." buyrulduğunu söyler (Timurtaş, 1990). Süleyman Çelebi yaşanan bu hadise üzerine, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yüce vasıflarını dile getiren Mevlid'i yazmıştır.

Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n Necât eserini yazmasındaki bir diğer gayenin, Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıf sayılabileceği o dönemde (Fetret Devri) ehl-i sünnet inancını yıkma girişimlerine karşı onu müdafaa etmek olduğu ifade edilmiştir (Timurtaş, 1990).

Mevlid'in Değeri ve Özellikleri

Yazılmasının üzerinden 600'ü aşkın yıl geçmiş olmasına ve sonrasında benzer amaçlarla pek çok mevlid örneği ortaya konmasına rağmen değerinden hiçbir şey kaybetmeyen Vesîletü'n Necât, Türk halkının gönlünde kıymetli bir yer edinmiş; Kadir Gecesi, kandiller, düğün, nişan, bayram, evlilik, asker uğurlaması, doğum, cenaze gibi önemli günlerde ve merasimlerde okutulmuştur, okutulmaktadır.

Süleyman Çelebi'nin eseri çeşitli kaynaklarda muhtevasına göre başlıklara ayrılmış ve değerlendirilmiştir. Timurtaş'a göre Vesîletü'n Necât eseri dokuz bölümden teşkil etmektedir. Bunlar;

- Münacat
- Yazar için dua ve kitaptan dolayı özür dileme
- Âlemin yaratılma sebebi -Muhammed Ruhunun Yaratılması- Muhammed nurunun intikali
- Velâdet
- Peygamberin mucizeleri
- Miraç
- Peygamberin vasıfları
- Peygamberin vefatı
- Kitabın sonu

Mevlid merasimlerinde eserin bazı bölümlerinin çıkartılarak okunması, kimi beyitlerin dışarıda bırakılması veya bölümlere beyitlerin eklenmesi durumları da görülmektedir. Mevcut Mevlid nüshalarında bahsi geçen bölümlerin hepsinin bulunmadığı, basma nüshalarda ise genellikle Peygamber'in vefatı bölümünün bulunmadığı ifade edilmektedir (Timurtaş, 1990).

Bazı Mevlid nüshalarında, eserin sonuna Ahvâl-i Fâtıma, Geyik Hikâyesi, Güvercin Hikâyesi gibi çeşitli hikâyeler, Kur'an'dan ayetler, ilahi ve dualar eklenmiştir. Bu nedenle birbirinden çok farklı hacimlerde Vesîletü'n Necât örnekleri ortaya çıkmıştır.

Mevlid'in sahih kabul edilen yazmalarının ikisinde altı beyitlik bir "Merhaba" kısmı bulunmaktadır (Bkz. s.41). Süleyman Çelebi'den 61 yıl sonra bir mevlid yazan Ahmed'in, Vesîletü'n Necât'taki bu bölüme yeni beyitler ekleyerek genişlettiği ve Mevlid'in yeni nüshalarına bu bölümün aynen alındığı değerlendirilmektedir. Mevlid'e sonradan eklenen, Velâdet bölümündeki "Merhabâ" faslının tamamı Süleyman Çelebi'ye ait olmamasına rağmen, bu kısım halk tarafından beğenilmiş ve benimsenmiştir (Timurtaş, 1990).

Süleyman Çelebi Vesîletü'n Necât eserini yazmadan evvel kimi siyer kitapları mevcuttur. Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) hayatını, şema-

il ve magâzilerini konu edinen eserler, Arapça siyer kitapları ve Hz. Muhammed'e tahsis edilen methiyeler Vesîletü'n Necât'a kaynaklık etmiştir (Okiç, 1975). İbn-ü Hişam, Ebu'l Hasan Bekrî ile Mustafa Darîr'in eserlerinin Süleyman Çelebi'nin üzerinde etkisi olmuştur. Ayrıca Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n Necât'ı yazarken Aşık Paşa'nın Garibnâme'sinden de etkilendiği ifade edilmektedir (Timurtaş, 1990). Pekolcay da Aşık Paşa'nın Garîbnâme eserinin ve Darir'in Siyer'ül Nebevî eserinin, Süleyman Çelebi üzerinde etkisi olduğunu ifade etmiştir (Pekolcay, 1954).

Siyer, Hz. Muhammed'in hayatını ve şahsiyetini konu edinen eserlerdir.

Şemâil bir kişinin dış görünüşüdür. Şemâil-i şerîfe ise Hz. Muhammed'in ahlâkî ve fizikî özelliklerini konu edinen eserlerdir.

Magâzî, din, vatan ve millet uğruna yapılan savaşlar ve gazâ hikâyeleri anlamlarına gelmektedir.

Ne var ki Süleyman Çelebi kendinden önce yazılmış eserlerin tesiri altında kalmamış, müellifi olduğu Mevlid'in edebi ve dinî değeri selef ve haleflerini aşmış, Mevlid yüzyıllardır yaşamayı ve halkın gönlünde yer etmeyi sürdürmüştür. Bununla birlikte Vesîletü'n Necât'ın etkisi altında kalarak yazılan hiçbir mevlid örneği de onun şöhretini yakalayamamış, onun kadar beğenilmemiştir. Süleyman Çelebi'nin eşsiz eseri, en çok örnek alınan şiirlerden birisi olmasına vesile olmuştur. Edebiyatımızdaki diğer mevlid örneklerinin hemen hepsinin Vesîletü'n Necât'a nazire niyetiyle yazıldığı ifade edilmektedir (Eroğlu, 2010).

Edebi değerinin yüksek olması, bölümlerin birbiri arasındaki tutarlılık, abartıdan uzak anlatım ve söz sanatlarının kullanımı ile Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inin başarısını yakalayan ve onun kadar beğenilen başkaca bir eser olmadığını söylemek hatalı olmayacaktır (Timurtaş,

1990). Mevlid örnekleri içinde Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n Necât'ı sehl-i mümteni[4] örneği olarak ayrı bir önemi haizdir (Eroğlu, 2010).

Sehl-i Mümteni: "Güç kolaylık". Derin ve ince anlamlar ifade ettikleri halde sadelikleri sebebiyle kolayca söyleniver-miş hissini veren, fakat aslında söylenmesi, taklit edilmesi çok güç olan söz, şiir vb. anlamına gelmektedir.

Günümüzde mevlid merasimlerinde en çok okutulan nüsha 1323 yılında basılmış olan, velâdet, miraç ve vefat-ı Nebî bölümlerini içeren 317 beyitlik metin ile velâdet ve miraç bölümlerini içeren Rıza Efendi'nin derlediği nüshadır (Pekolcay, 1954).

Mevlid'in Dili ve Üslûbu

Vesîletü'n Necât Arapça düzyazı biçiminde yazılmış bir dua ile başlamaktadır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğumunu anlatan bölümün ikinci faslının son kısmı ve üçüncü faslı kaside türünde yazılan ve yine adı geçen bölümün sonuna 10 beyitlik bir methiye eklenmiş olan Mevlid, mesnevi türünün bir örneği iken aruz vezni ise remel bahrinin hâkim vezni olan fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün'dür (Timurtaş, 1990).

Vesîletü'n Necât'ın en önemli özelliklerinden birisi, halk tarafından da benimsenmesini sağlayan açık, samimi, anlaşılır dili; sade ve külfetsiz üslubudur. Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış olan eserde Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalara az yer verilmiştir.

Mevlid'in Yabancı Dillere Çevrilmesi

1970 tarihli ön sözde Timurtaş, Vesîletü'n Necât'ın Arapça, Arnavutça, Boşnakça, Rumca, Çerkesçe ve İngilizce dillerine çevrildiğini, ayrıca eserin etkisinde kalınarak Kürtçe bir mevlid yazıldığını belirtmektedir (Timurtaş, 1990).

Necla Pekolcay'ın tespitlerine göre, İstanbul kütüphaneleri katalogla-

4 http://lugatim.com/s/SEHİL

rında 71 nüsha Arapça, 5 nüsha Farsça, 3 nüsha Arnavutça, 1 nüsha Kürtçe ve 1 nüsha Rumca olmak üzere toplamda 81 adet Mevlid örneği vardır (Pekolcay, 1954).

Vesîletü'n Necât'ın Arapça tercümesinin yalnızca Necla Pekolcay ve Faruk Kadri Timurtaş tarafından dile getirildiğini aktaran Okiç, mütercimin kim olduğu, tercüme yeri ve tarihi gibi gerekli bilgilere erişimin olmadığını belirtmiştir (Okiç, 1975).

Mevlid'in Çerkezceye tercümesini Düzceli Abdurrahman Efendi'nin yaptığı bilgisini veren Okiç, Rumca tercümeye dair şunları yazmıştır: Mevlid'in Rumca tercümesi Arap harfleriyle yazılmıştır. Yazı güzel ve okunaklıdır. Hattat ve mütercimin aynı şahıs olması mümkündür. Mütercim Mevlid'i tam olarak Rumcaya tercüme etmemiş, bir nevi seçme beyitlerin tercümesini yapmıştır. (Okiç, 1975).

Vesîletü'n Necât'ın üç ayrı Kürtçe çevirisinin mütercimleri Ahmed Ramiz, Zaza lehçesi ile neşretmiş olan Ahmed el-Hâssî ve Hasan el-Ertûşî'dir.

Tatarca, birbirinden farklılık arz eden Mevlid metinlerinin var olabileceğini söyleyen Okiç, kendisinde mevcut bulunan Tatarca Mevlid tercümesinin, Tokyo'da imam ve müderris olan Muhammed Abdulhayy Kurbânalî' ve Tokyo'da yerleşik olan Tatarlar cemaatinin gayretleri ile 1931 yılında yayımlandığını yazmıştır (Okiç, 1975).

Mevlid'in halk tarafından en çok sevildiği ve benimsendiği coğrafyalardan biri de Balkanlar'dır. Balkan coğrafyasındaki Müslüman halk tarafından oldukça rağbet gören Mevlid eseri Arnavutça ve Boşnakça dillerine pek çok defa çevrilmiş ve bu dillerde mevlidler yazılmıştır. İlk defa 18. yüzyılının ikinci yarısında Hasan Zuko Kamberî tarafından ve akabinde 19. yüzyılın ilk yarısında Korçalı İsmail Floçi tarafından meydana getirilen Arnavutça manzum mevlidler basılmadığı için bu eserlerin orijinal olup olmadığı hususu meçhul olmakla birlikte, Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n Necât eserinin tercümeleri olma ihtimali oldukça yüksektir. Okiç'e göre "Arnavutça Mevlid tercümelerinin tam olanlarından ve halk arasında en çok rağbet görenlerinden ikisi ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır." (Okiç, 1975). Bu tercümelerden birinin sahibi Ülgünlü Ali Rıza Efendi

iken, diğer tercüme Vuçitırnlı Muhammed Tâhir ibn Halil Popova'ya aittir. Bahse konu tercümeler Arap harfleriyle yazılmıştır. Latin harfleriyle yazılmış Arnavutça Mevlid'lere Hafız Abdullah Simlâku ve Hafız Ali Korça'nın çevirileri örnek gösterilebilir (Okiç, 1975).

Boşnakların gündelik hayatında mevlid cemiyetleri çok önemli bir yere sahiptir. Bosna ve Hersek Müslüman halkları arasında mevlid merasimi çok eski bir gelenektir ve eski vakfiye ve vasiyetname kayıtlarında bu geleneğe dair izler bulmak mümkündür. Mevlid merasimlerinde şerbet ve yemek ikramlarının yapıldığı, camilerin kandillerle aydınlatıldığı ve kaleden beş pare top atışı yapıldığı belirtilmektedir. Bosna-Hersek'in şehir, kasaba ve köylerinde, resmî kayıtları bulunmayan veya henüz ortaya çıkarılmamış olan birçok Mevlid örneğinin olduğu düşünülmektedir.

Boşnakça dilinde halk arasında en çok bilinen Vesîletü'n Necât tercümesi Nikşiçli Hafız Salih Gaşeviç'e aittir. Gaşeviç, Mevlid'in yalnızca Velâdet ve Miraç bölümlerini tercüme etmiştir. Dubrovnik İslam Cemaati İmamı Mahmud Caferoviç tarafından 1941 senesinde yapılan tercüme, Okiç'in Mahmud Traljic'den aktardığına göre, birkaç beyit dışında Gaşeviç'in tercümesinin aynısıdır (Okiç, 1975). Boşnakça dilinde yazılan diğer Mevlid tercümelerinin sahipleri; Muharrem Rüşdi mahlasını kullanan Muharrem Dizdareviç, Saraybosnalı Ârif, Hâfız Said Zenunoviç'tir.

İngiliz oryantalist Elias John Wilkinson Gibb tarafından "History of Ottoman Poetry, 1900" kitabında yer verilen Mevlid'in İngilizce çevirisinin dışında, F. Lyman MacCallum tarafından tercüme edilen örneği, 1943 senesinde John Murray tarafından hazırlanan "Wisdom of East Series" kitabında basılmıştır (Okiç, 1975).

Şerîf Mansabî tarafından Svahili diline tercüme edilen Vesîletü'n Necât eserinin açıklamalı Almanca tercümesi G. Neuhaus tarafından 1935 senesinde Berlin'de neşredilmiştir. Mevlid'in bazı bahirleri Joseph von Hammer-Purgstall tarafından Almancaya çevrilirken, Irmgard Engelke de doktora tezi çalışmasında Mevlid'in kimi beyitlerini Almancaya tercüme etmiştir (Okiç, 1975).

2.3. Vesîletü'n Necât'tan Kurtuluş Vesilesi Beyitler

Süleyman Çelebi'nin gönlünden damıtarak kelimelere döktüğü ve Peygamberimize yönelik sevginin en veciz ifadelerini içinde barındıran Vesîletü'n-Necât adlı şiiri duygu yüklü mısraları haiz müstesna bir eser. "Sen olmasa idin alemleri yaratmazdım" hitabının yegâne muhatabı Peygamber Efendimizin (s.a.v) aziz hatırasını yüceltmek maksadıyla kaleme alınan bu eser, asırlardır insanımız tarafından okunmakta ve bizlerin en derin hislerine tercüman olmaktadır.

Mevlid-i Şerif'in Münacat bahsinde yer alan ***"Tevhid Bahri"*** ile ***"Peygamber'in Doğumu"*** kısmında yer alan ***"Veladet Bahri"*** ve ***"Merhaba Bahri"*** insanımızın aşina olduğu, en bilindik kısımlardır.

Düşünce ve anlam dünyamızda yer etmiş olan bazı nadide mısralar şu şekildedir:

Münacat[5]

a. Tevhid Bahri[6]

"Allah adın zikr idelüm evvelâ
Vâcib oldur cümle işde her kula
Allah adın her kim ol evvel ana
Her işi âsân ide Allah ana
Allah adı olsa her işin öni
Hergiz ebter olmaya anun sonı
Her nefesde Allah adın di müdâm
Allah adıyla olur her iş temam"[*]

Allah (c.c.) tüm evrenin maliki ve yegâne kudret sahibidir; evrendeki her şey üzerinde tasarruf etme salahiyeti yalnızca O'nundur. Bütün kâinatı belirli sebeplere istinat edecek şekilde yaratan, fiziki alemde belirli kaideler halk edip evrenin işleyişini de ona göre şekillendiren yine O'dur. Alemde her ne varsa Allah'ın vaaz ettiği bu kaideler çerçevesinde cereyan eder. İşte bu bağlamda sebeplere uyarak neticeyi

5 Münacaat: Allah'ı övme ve O'ndan niyazda bulunma temasının işlendiği manzumelerdir.

6 Bahr: Bir araya getirilerek metinlerin terkip olunduğu büyük kısımların her birine verilen ad.

* Bütün beyitler Faruk Kadri Timurtaş'ın Mevlid-i Şerif eserinden alıntılanmıştır.

Allah'tan beklemek bir Müslüman için en esaslı düsturlardan biridir. Çünkü O, müsebbibü'l esbaptır: sebeplerin yegâne yaratıcısı.

Süleyman Çelebi "Allah adın her kim ol evvel ana / Her işi âsân ide Allah ana" mısraları ile yukarıda ifade edilmeye çalışılan hakikate tercüman olmuş, Allah'ın kudretine istinat eden her işin kolaylıkla halledilebileceğine olan inancını dile getirmiştir.

Ketencizade Mehmet Rüştü Efendi ise kaleme aldığı aşağıdaki mısralar ile aynı hakikati farklı bir şekilde dile getirmiş ve irfan dünyamıza bir kandil daha yakmıştır:

"Hak tecelli eyleyince her işi âsân eder
Halk eder esbâbını, bir lahzada ihsân eder."

> "Besmele ile başlanmayan her iş sonuçsuz kalır"
> *Hadis-i Şerif*

Yazana Dua

"Ey azizler üşde başlaruz söze
Bir vasiyyet kılaruz illâ size
Ol vasiyyet kim direm her kim tuta
Misk gibi kokusı canlarda tüte
Hak Teâlâ rahmet eyleye ana
Kim beni ol bir dua ile ana
Her ki diler bu duada bulma
Fatiha ihsan ide ben kuluna"

Müstağni; elinde olanla yetinen, dünya malına tamah etmeyen ve gönlü tok olan (kimse) anlamlarına gelmektedir. (Kubbealtı Lugatı, 2022) İslam ile şereflenen, bilincini İslam şuuru ile inşa eden kişi dünyalığa tenezzül etmez, acziyetinin bilinciyle yalnızca O'nun rızasını kazandıracak şeyler ister; müstağni bir hayat yaşar. Vesîletü'n-Necât şiirinin müellifi Süleyman Çelebi de müstağni bir hayat yaşamış,

O'nun rızasına matuf olarak yalnızca bizlerden hayır dua beklemiştir. Bunu ise yukarıdaki mısralarla ifade etmiştir.

Her Şeyden Önce Peygamber'in Nûrunun Yaratılması

"Ger Muhammed olmaya idi ayan
Olmayısardı zemin ü âsmân
Hem vesile olduğıyçün ol Resul
Âdemün Hak tevbesin kıldı kabûl
Ger Muhammed gelmeyeydi âleme
Tâc-i izzet irmez idi âdeme
Nûh anunçün garkdan buldu necat
Dahi doğmadın göründi mu'cizât
Cümle anun dosluğına adına
Bunca izzet kıldı Hakk ecdadına
Ceddi olduğıyçün ânun hem Halil
Nâr cennet kıldı ana ol Celil
Hem dahi Mûsâ elindeki asâ
Oldı anun hürmetine ejdehâ
Ölmeyüp İsâ göğe bulduğı yol
Ümmetinden olmak için idi ol
Çok temenni kıldılar Hak'dan bular
Kim Muhammed ümmetinden olalar"

Allah'ın her şeyden önce Peygamberimizin (s.a.v) nurunu yarattığı yönündeki hadis esas alınarak kaleme alınan yukarıdaki mısralar Mevlid-i Şerif'in yazılma sebebini de ihtiva etmektedir. Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi Süleyman Çelebi'nin bu şiiri kaleme almasındaki temel saik Hz. Muhammed'in (s.a.v) diğer peygamberlere olan efdaliyyetini ve Cenâb-ı Hakk nezdindeki müstesna konumunu tespit etmek ve tüm insanlığa göstermektir. Allah alemde her ne varsa O'nun hürmetine yaratmış ve O'nu alemlere rahmet olsun diye göndermiştir. [7] Akif'in tabiri ile;

"Dünya neye sâhipse, onun vergisidir hep;
Medyûn ona cem'iyyeti, medyûn ona ferdi.
Medyûndur o ma'sûma bütün bir beşeriyyet..."

Peygamber Nûrunun İntikali Teselsülü

"Hak Teâlâ çün yaratdı âdemi
Kıldı âdemle müzeyyen âlemi"

7 Enbiyâ 21/107

Bir kudsi hadis-i şerifte nakledildiği üzere, Allah "Ben gizli bir hazine idim; bilinmek istedim, mahlûkatı yarattım." buyurmaktadır. Yukarıdaki mısralarda da ifade edildiği üzere insan kâinatın ziynetidir, süsüdür; hem kalben hem de zihnen Allah'ı hakkıyla takdir edebilecek donanıma malik olan yalnızca O'dur. Bundan dolayıdır ki Allah kâinatı insan için; yaratılmışların göz bebeği olan insanları da kendisi için yaratmıştır.

"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen"

diyen Şeyh Galip'in vasıl olduğu hakikat muhakkak ki budur. İnsan, yaratılmışların en efdali ve mütekâmili olarak O'nu hakkıyla tanıyabilecek ve takdir edebilecek yegâne varlıktır. Zira O, eşref-i mahlukattır[8] ve ahsen-i takvim[9] sırrına mazhar olarak yaratılmıştır.

"Ger dilersiz bulasız oddan necat
Aşk ile şevk ile idün es-salât"

Allah kullarına Kitabı ve hikmeti öğretmek[10]; böylece onları sırat-ı müstakime -doğru yola- iletmek ve onların hem dünya hem de ahiretlerini imar etmek maksadıyla peygamberler göndermiştir.

Peygamberler, insanlara doğru yolu ve hakikati apaçık gösteren, Kur'an ahlakı ile ahlaklanmış müstesna şahsiyetlerdir.

Onları birer mürşid-i kâmil olarak kabul etmek; onların hikmet üzere kaim olan hayatlarını ve bu hayatlarına esas teşkil eden davranışlarını örnek almak Müslümanlar için en önemli şiarlardan biridir. Sırat-ı müstakim üzere yaşayabilmenin, Efendimizin örnekliğinde bir hayat sürebilmenin yolu, sürekli olarak O'nu anmak ve O'na salavat getirmektir. Zira Peygamberimize salavat getirmek bir mümini teyakkuzda tutacak, kalbindeki Peygamber sevgisini ihya edecek yegâne şeydir.

---

8 Eşref-i mahlukat: Yaratılmışların en şereflisi.

9 Ahsen-i takvim: Yaratılış yönünden en güzel olan.

10 Bakara 2/129

"Mürşid gerektir bildire
Hakk'ı sana hakka'l-yakîn
Mürşîdi olmayanların
Bildikleri gümân imiş"
Niyaz-ı Mısri

Peygamberin Doğumu

**"Hem Muhammed gelmesi oldı yakın
Çok alâmetler belürdi gelmedin"**

Allah'ın, rahman ve rahim sıfatlarının bir tecellisi olarak insanlığa gönderdiği Hz. Muhammed'in (s.a.v) doğduğu gece, gönül ehli tarafından Kadir Gecesi'nden sonra en mübarek gece kabul edilmiştir. Peygamberimiz yeryüzüne teşrif buyurmadan önce birçok alametler belirmiş; Allah, bu müstesna kulunun yeryüzüne intikalini insanlığa âdeta müjdelemiştir. O doğarken ve doğduktan sonra her şey ayrı bir mana, letafet ve hoşluk kazanmış (İslam ve İhsan, 2018), Kabe'deki putlar yüzüstü devrilmiş, şirk beldesi Medayin'de kisralar hak ile yeksan olmuş, Mecusilerin bin yıldan beri zulüm ile harladıkları ve ilah telakki ettikleri ateşleri sönmüş, yine müşriklerin kutsal kabul ettikleri Save Gölü kurumuş ve Semave Vadisi sular altında kalmıştır.

"Muhammed anadan düştü
Kafirlerin aklı şaştı
Bin kilise yere battı
Muhammed doğduğu gece"
Şah İsmail Hatai

O'nun yeryüzüne teşrif etmesi akabinde gam ile keder ortadan kalkmış ve alemler nura gark olup yeniden ihya olmuştur. Efendimizi (s.a.v.) "alemlerin sultanı", "irfan deryası" ve "Kur'an'ın sırrı" olarak tanımlayan Süleyman Çelebi, O'na olan derin muhabbetini aşağıdaki mısralar ile bir kez daha dile getirmiştir. "Merhaba Bahri" başlıklı bu fasıl, 730 beyitten oluştuğu düşünülen Mevlid metninin en bilinen kısmıdır:

"Yâradılmış cümle oldu şâdümân
Gam gidûp âlem yenîden buldu cân

Cümle zerrat-ı cihân idûb nidâ
Çağrışûben dediler kim merhabâ

Merhabâ ey âli sultân merhabâ
Merhabâ ey kân-ı irfan merhabâ

Merhabâ ey sırr-ı fürkân merhabâ
Merhabâ ey nûru râhman merhabâ

Merhabâ ey bülbül-i bâğ-ı Cemâl
Merhabâ ey âşinâ-yi Zülcelâl

Merhabâ ey cân-ı bâki merhabâ
Merhabâ uşşâkâ sâki merhabâ

Merhabâ ey cân-ı cânan merhabâ
Merhabâ ey derde dermân merhabâ

Merhabâ ey cümlenin matlâbu sen
Merhabâ ey Hâlikın mahbâbu sen

Merhabâ ey Pâdişah-i dû cihân
Senin için oldu kevn île mekân

Merhabâ ey rahmeten lil-âlemîn
Merhabâ sensin şefîa'l-müznibîn

Ey gönüller derdinin dermânı sen
Ey yarâdılmışların sultânı sen

Sensin ol sultân-i cümle enbiyâ
Nûr-i çeşm-i evliyâ vü asfiyâ

Yâ habîballâh bize imdâd kîl
Son nefes didârın ile şâd kîl"

Kaynakça

Çetinkaya, N. (2019). Tarihî Süreçte Mevlid. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.

Efe, A. (2009). Türk Toplumunda Mevlid Merasimlerinin Yeri ve Fonksiyonları (Isparta ve Çevresi Örneği). Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XXIX, 9-30.

Eroğlu, S. (2010). Edebi Bir Tür Olarak Mevlitler -Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler-. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi.

İslam ve İhsan. (2018). Peygamber Efendimizin Mucizeleri. https://www.islamveihsan.com/peygamber-efendimizin-mucizeleri.html

Kemikli, B. (2022, 01 12). Bursa Tahtakale Buluşmaları - Bilal Kemikli - Süleyman Çelebi ve Mevlid. Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=HSfcBCCo4Eg

Kubbealtı Lugatı. (2022). http://lugatim.com/s/m%C3%BCsta%C4%9Fni

Kurt, A. O. (2006). Süleyman Çelebi'nin Mevlid (Vesiletü'n Necat)'inde Mitolojik Unsurlar. Ekev Akademi Dergisi, 181.

Okiç, M. T. (1975). Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.

Paşa, E. S. (2018). Mir'âtü'l-Haremeyn (Cilt II). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Pekolcay, N. (1954). Süleyman Çelebi Mevlidi Metni ve Menşei Meselesi. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi.

Schimmel, A. (2008). Hazreti Muhammed. Profil.

Timurtaş, F. K. (1990). Mevlid (Vesilet-Ün-Necat). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.

Turabi, A. H. (2012). Cami Musikisi. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 159-181.

Yeniterzi, E. (1992). Türk Edebiyatında Na't;1990 Yılı Kutlu Doğum Haftası Münasebetiyle Sunulan Tebliğ. T.D.V. Yayınları.

TURKISH PRESIDENCY
PUBLICATIONS BY DIRECTORATE OF COMMUNICATIONS

Süleyman Çelebi

Wasilat al-Najat

Mevlidi Sherif

TURKISH PRESIDENCY
PUBLICATIONS BY DIRECTORATE OF COMMUNICATIONS

TURKISH PRESIDENCY
PUBLICATIONS BY DIRECTORATE OF COMMUNICATIONS

INTRODUCTION

Showing the highest degree of respect and love to our Beloved Prophet (saw), who was sent by the Almighty Allah (swt) as a mercy to the worlds, a guide to humanity and an example to believers, has long been among the exceptional characteristics of our nation. With this affection, our hearts are filled with compassion and respect when the name of the blessed prophet is uttered. We continue every word and prayer that we started with praise to the Almighty Allah (swt) with salat and greetings to our Beloved Prophet (saw). The adhan, which has been echoing in our firmament for centuries, is the indication of our loyalty to Him.

The nubbuwwah light of our Beloved Prophet (saw), with which we strive to fulfil our servitude and worship to the Almighty Allah (swt) under his guidance and example, is reflected in every stage of our lives, from our personal life to our human relations, from our homes to our worship places. With the deep love we have for our Beloved Prophet (saw), it is our primary life principle to always keep alive the truths inherited from Him.

The love of the Almighty Allah (swt) and the Prophet (saw) that runs in the blood of our beloved nation manifests itself prominently

in our culture, art, and literature. Süleyman Çelebi's Wasilat al-Najat is among the outstanding works in which the love for our Beloved Prophet (saw) is expressed. Since it was written, this eximious work, which is more widely known as Mevlidi Sherif and has been recited in lands dear to our heart, particularly in Anatolia, on sacred days and nights, in ceremonies such as birth, death, marriage and many other occasions, is one of the most important indications of our nation's love for the Prophet (saw).

On the 600th anniversary of his death, we designated 2022 as the "Süleyman Çelebi Year" to honour the author of this precious work with mercy. We also ensured that the 600th anniversary of Süleyman Çelebi's death was included among the commemorations and anniversaries of UNESCO. Within this context, we will strive to commemorate and represent Süleyman Çelebi through events to be organised by our relevant institutions and organisations in our country and abroad this year.

For this purpose, I would like to convey that I find it significant that the Presidency's Directorate of Communications has produced a comprehensive book on Süleyman Çelebi and his outstanding work Wasilat al-Najat, and I would like to congratulate and thank everyone who contributed to the preparation of this work.

I hope that the love for our Beloved Prophet (saw) and the truths of our exalted religion Islam, which are reflected in the concise expressions of Süleyman Çelebi, will enlighten the hearts of believers and pave the way for the salvation of all humanity.

PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF TÜRKİYE
RECEP TAYYİP ERDOĞAN

ERKEKLERE AİT
NAMAZ KILMA
ALANIDIR.

ان الصلوة كانت على المؤمنين كتابا موقوتا

01
Historical and Social Background

1.1. Turks and Islam

The fact that Turks interacted with Muslim societies and met Islam dates back to the period of the Rashidun Caliphate. In the Mawarannahr (Transoxiana), which is located between the Oxus and Jaxartes rivers, Turks and Muslim Arabs encountered one another many times. After the Battle of Talas in 751, the Turks accepted Islam in groups; thereafter, Islam began to spread rapidly among the Turks. The first Turkic tribes to adopt Islam as a religion were the Karluks, and they were followed by the Yagma and Chigil tribes.

The Turks' beliefs and traditions shared significant similarities with Islam, which aided their adoption of the religion of Islam. During this period, when the Turks were still ruling in Central Asia, the old traditions and customs were not completely abandoned, and the requirements of the newly accepted Islamic religion were altered and applied in accordance with the geography they lived in and the culture they had. The embrace of Islam among Turkic tribes accelerated beginning in the middle of the 9th century and especially from the 10th century, and the first Islamic-Turkic states, such as the Volga Bulgaria, whose people and rulers were Turks, began to appear on the stage of history. These Turkic tribes, who joined Islam over time, established great states, especially the Karakhanids, Seljuks and Ghaznavids, and made important contributions to the spread of Islam in their region – in line with the notion of gaza (holy war) and jihad.

Although the concept of Gaza broadly refers to the struggle against the self, it is often used to refer to the fight against non-Muslims. For Turks, who have a deep-rooted warrior tradition, the notions of gaza and jihad were adopted along with Islam, and defending Islamic cities and spreading Islam became an important source of motivation. This notion of gaza and jihad underpins the conquest policies of the Seljuk and Ottoman empires.

1.2. Turkish Perspective of Islam

The Turks, who played a major role in the Islamization of Anatolia, did not only bring the traditions and customs they maintained in Central Asia but also acquired some customs from the new geographies they settled over the course of time, creating a synthesis.

With their nomadic living conditions and the culture they created with those conditions, it can be said that the Turks developed a unique perspective of Islam. By blending the old Turkic beliefs and traditions with Islamic elements in Anatolia, they created an environment where the love of nature and people, good morality and tolerance prevail. Hodja Ahmad Yasawi, who is considered to be the first Turkic Sufi, intended to teach the principles of Sufism to Turks and to cause the Muslim faith to be loved in his famous work, the Book of Wisdom, which he wrote in plain Turkish, emphasising his love for the Almighty Allah (swt) and our Beloved Prophet (saw) frequently.

Haji Bektash Veli, the symbol of love and tolerance, should be mentioned in the development of Islam in Anatolia. Haji Bektash Veli, who blended Turkic traditions that value men and women equally in social life with Islam and said, “To us, there’s no difference between man and woman,” transparently showed the importance of loving human beings and all nature in Islam in Anatolia by saying “Lions and gazelles are friends in our arms”.

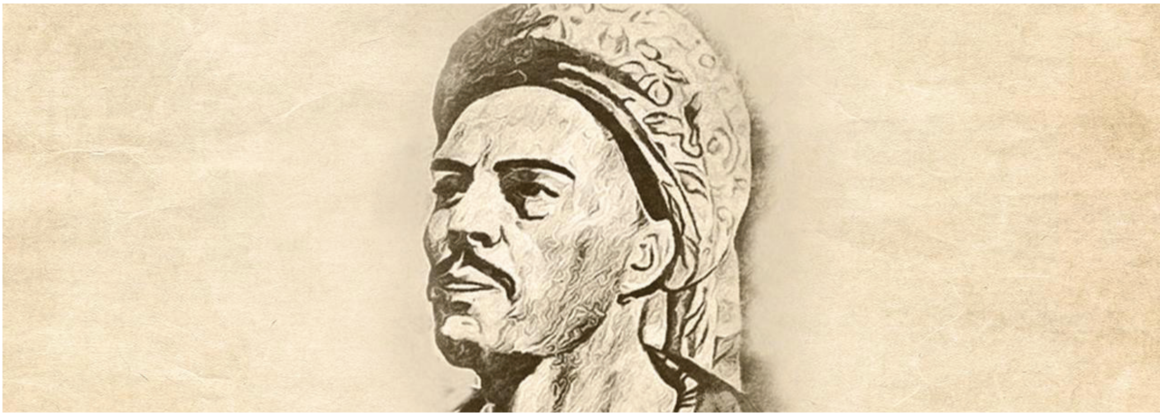

Yunus Emre, who says, “Tolerance, respect, and love are roses and flowers of our slopes. Observe the full panorama of beauty; you enjoy it differently; we enjoy it differently,” is one of the exceptional people who ensure that the climate of tolerance prevails in our geography. In his poems, written in plain Turkish, he covered topics such as love of human beings and nature, good morality, and love of the Almighty Allah Allah (swt) and served as a lighthouse by reconstructing our spiritual world and illuminating our path. Yunus Emre stated that he had no expectations from the material world and that his only goal in this life was to become the perfect human being with the lines below:

“I find no great joy in being alive,
If I cease to exist, I will not grieve,
The only solace I have is your love,
You’re the one I need; you’re the one I crave.”

In addition to these, the Ahi Community and its teachings which aimed to make the morality of our beloved Prophet Muhammad Mustafa (saw), the Messenger of Mercy, prevail in all areas of life, played an important role in organising and uniting the Anatolian people, especially during the Mongol invasions.

On the other hand, Islam was an important unifying force in Anatolia and the Ottoman territory, which hosted people from many different ethnic backgrounds. The love of the Almighty Allah (swt) and our Beloved Prophet (saw) was the most important forces that kept the people united in times of political instability, crisis, and invasion.

1.3. Turks' Contributions to Islamic Civilization

The Turks, who had an ancient civilisation, did not completely abandon the lifestyle they adopted after converting to Islam; they interpreted the existing one in line with the principles of Islam and formed a highly rich Turkic-Islamic civilisation in the course of time.

Certainly, the words of the Almighty Allah (swt) do not only consist of "tenzili" verses. The verses on the creation, which are a manifestation of the truth that has its expression in the Holy Qur'an as "When He decrees a matter, He simply tells it, "Be!" And it is!" are at least as remarkable as the others. If it is contemplated deeply, it will be observed that the universe, which is constantly being formed, is equipped with the manifestations of the Almighty Allah's (swt) names. The Almighty Allah (swt) has created everything that exists in nature in order and measure. As long as Muslims give direction to their lives in line with this consciousness and reflect it on things, they make progress and feel uplifted materially and morally.

After being honoured with Islam, the Turks, who reached the aforementioned consciousness based on its most authentic form, both paid due attention to the verses of the Holy Qur'an and showed sensitivity to positive sciences by not neglecting things. The cities of Kashgar, Samarkand and Bukhara, in particular, became the centres of science and culture. During the period between the 7th and 12th centuries, which is described as the "Golden Age" of Islam, the Turks made important contributions to humanity in human sciences, especially in medicine, astronomy, philosophy, literature, and mathematics, and introduced Imam al-Maturidi, who was the intellectual architect of Maturidism, one of the most respected religious sects for Muslims.

The role of Sufism in the Islamization of Central Asia and Anatolia should also be mentioned. Kubrawiya, founded by Najm al-Din Kubra, and Naqshbandi, whose basis was formed by Baha al-Din Naqshband, are the most important orders among these. On the other hand, especially the teachings of Hodja Ahmad Yasawi spread rapidly among the Turks and were accepted. The book of wisdom he wrote played a great role in the formation of love of Islam and the Prophet (saw) among the Turks.

1.4. Turks' Love of the Prophet

The love, affection, respect, and reverence felt for our Beloved Prophet (saw), the sultan of the worlds and the lord of two worlds, who was sent as a mercy to all humanity, is one of the most important aspects that we have kept alive for generations and shaped our world of meaning and thought.

Fuzuli, who stirred our emotions with the verses he wrote, expresses his love for our Beloved Prophet (saw) as follows:

"If my beloved wants my life, it is so much better
What is life for if I do not sacrifice it for my loved one!"

One of the distinguishing characteristics of the Turkish nation is the love for our Beloved Prophet (saw). The love for him has created such an atmosphere of love that the most beautiful and clear example of this is found in the name of Mehmetçik (Turkish Soldier), our symbol of faith and heroism. The Turks are the only nation on earth that has made the name of its prophet a national symbol. (Yeniterzi, 1992)

Our nation, which glorifies the sacred memory of our Beloved Prophet (saw) by referring to our soldiers who are examples of bravery and heroism as Mehmetçik, similarly ascribed the rose, which is the symbol of beauty, only to him. Our nation sought the scent of our Beloved Prophet (saw) in roses and used rose oil in candles of Ravza for four hundred years.

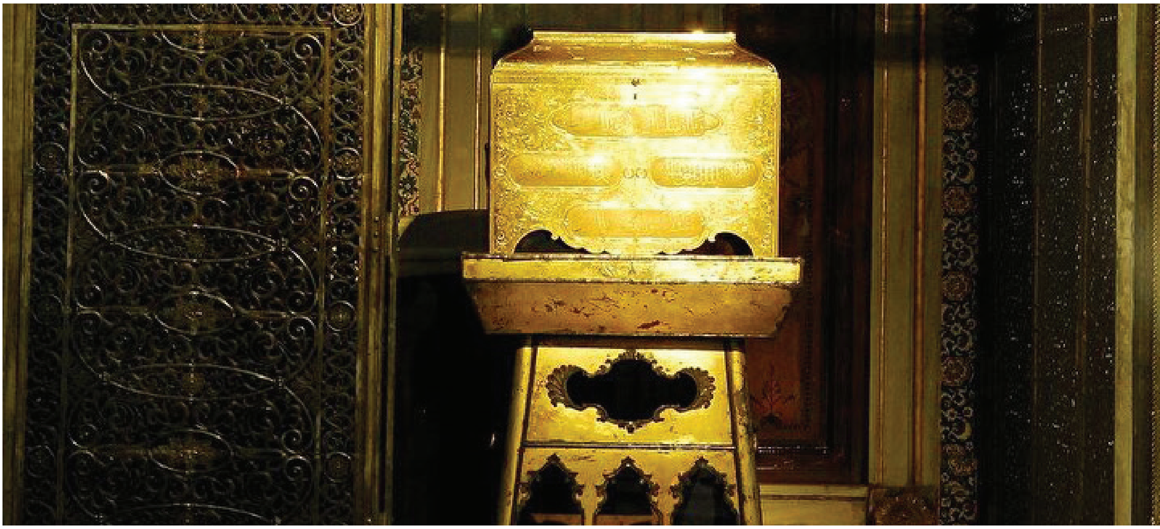

This nation, which has been the flagbearer of Islam for centuries, experiences the joy of hosting the sacred relics that were inherited to us from our Beloved Prophet (saw) and which are preserved today at the Hirka-i Saadet Chamber in Topkapı Palace. Just as our nation's love for our Beloved Prophet (saw) has grown from the past to the present day, it will continue to grow from now until Judgement Day because this love is an expression of our noble nation's devotion to Islam.

1.5. Love of the Prophet in Words: Naats (Eulogy)

In our geography, words prevail; feelings and thoughts are expressed through words in the most effective way. Our search for truth, our attempt to tell what we believe is right, and our effort to experience our feelings and keep them alive are always accompanied by our "words". Words are miraculous for us: they are what makes a man impotent.[1] For this reason, our love for our Beloved Prophet (saw), the sultan of words, manifests itself once again in the most exquisite verses. Among the leading literary works including these verses are naats that express his superior personality, miracles, exemplary life and morality, especially the mawlids describing his birth and miracles, the "miraciyes" that tell about his being taken from al-Masjid al-Haram to al-Masjid

1 "Or do they claim, "He made it up!"? Tell them O Prophet, "Produce one surah like it then, and seek help from whoever you can—other than Allah—if what you say is true!"

al-Aqsa on a blessed night and his ascent to Miraj (Ascension), and the hilyas that tell about his physical features. The only reason for all this effort is the love and affection for him.

"Wish my eyes could see your face
Put my face on your footprints
I have no words worthy of you
Peace and mercy be upon you."

The Ruhi of Baghdad, who authored the above verses, tried to express this love, but he admitted that he was incapable of expressing the love that was secluded in his heart and that his words were not enough.

The "Water Eulogy", which constitutes one of the highest points of the expressive power, wisdom, and knowledge of our classical literature, is also one of the most exceptional works written for our Beloved Prophet (saw). Fuzuli, who is the author of this great work, tried to express his love for the Prophet (saw) with the following verses:

"Suya virsün bâğ-bân gül-zârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek virse min gül-zâra su"

[Let Gardener not bother to water the rosary in vain
Even if he waters thousands of rosaries, there can be no rose
that can blossom like your face.]

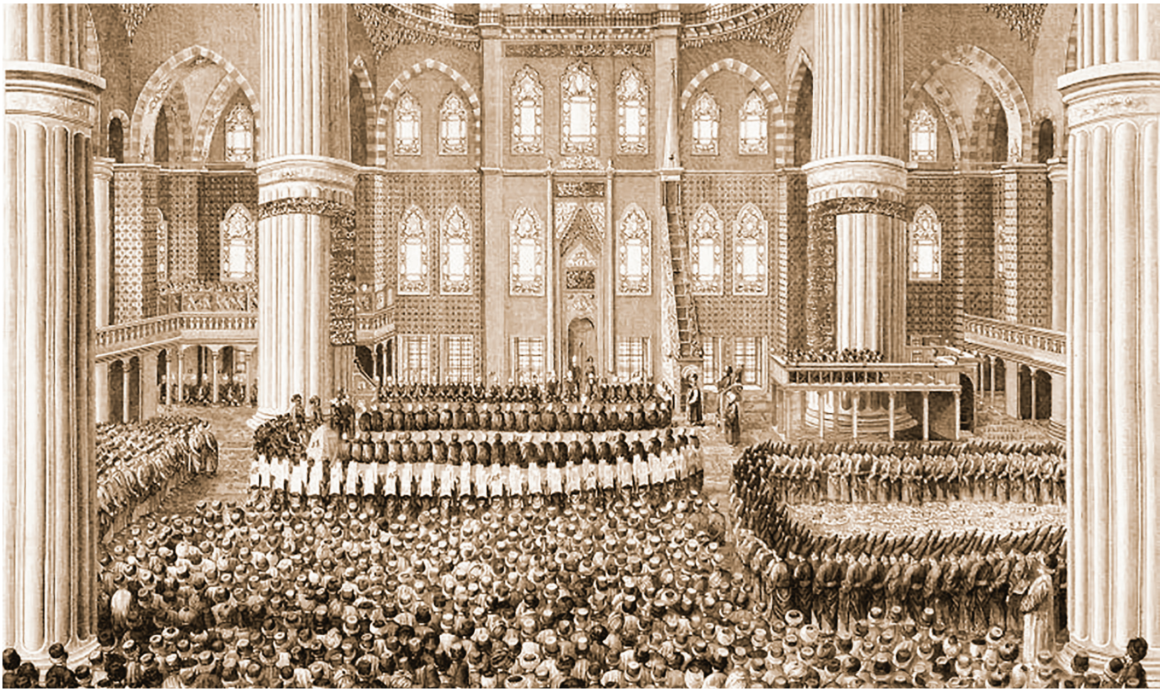

1.6. Mawlid Culture in Turks

Muzaffar ad-Din Gökböri (1154-1232), whose ancestors were the Ghuzz Turks, began the tradition of mawlid among the Turks. Gökböri, whose wife was Saladin Ayyubid's sister Rabia Khatun, was one of the leading generals of the Ayyubids. He played an important role in the Ayyubids' conquest of Syria and the fights against the Crusaders.

After the Turkic army under the command of Saladin Ayyubid entered Cairo in 1171 and put an end to the rule of the Fatimids, Gökböri, who recognised the importance of the mawlid ceremonies organised by the Fatimids in terms of social unity, started to organise mawlid ceremonies on the anniversary of the birth of our Beloved Prophet (saw), which earned him a high reputation in the Islamic world.

When the Seljuk ruler Nūr ad-Dīn Mahmūd Zengī entered Mosul in 1170 and subsequently built the Great Mosque of al-Nuri, mawlid ceremonies began in this mosque, and the mawlid celebrations became a tradition in Islamic towns, with these ceremonies taking place on a constant basis.

The Mawlid tradition remained significant for the Turks in the Ottoman Empire as well. While the mawlid ceremonies were officially performed for the first time during the reign of the Ottoman ruler Murad III, it is known that they were held informally prior to that. The sultan, grand vizier, sheikh al-Islam, viziers, Anatolian and Rumelian kadi-ul asker, and other civil and military officials placed importance on participating in the celebrations at Sultan Ahmed Mosque (Blue Mosque).

According to Eyüp Sabri Pasha, the 12th day of the Rabi' al-Awwal was declared an official holiday in Medina, with cannons fired from the castle and shops closed. People walked around wearing beautiful clothes and congratulated each other, and this night was observed in Al-Masjid an-Nabawi. In the early morning, they gathered in front of the Bab-al Nisa (The Door of Women), and when the sun rose, the first of the five preachers recited a hadith and said prayers for the sultan on the pulpit while the others recited viladat, rada and hijra bahirs of the mawlid respectively and said prayers. People later drank the sherbet offered and left. (Paşa, 2018).

In 1910, the mawlid, namely the birthday of our Beloved Prophet (saw), became an official holiday, and the mawlid processions remained a tradition until the collapse of the Ottoman Empire. The first known mawlid in the Ottoman period was Süleyman Çelebi›s Wasilat al-Najat, which he completed in 1409. Wasilat al-Najat is the most widely read mawlid.

In Turkish society, it is observed that mawlid is recited on various occasions such as holy nights, the death of a person, religious offerings, the opening of institutions, return of hajj, births, circumcisions, military service, marriage, gratitude to Allah (saw), and recovery from illness. (Efe, 2009).

Mawlid ceremonies, which play an important role in the religious and socio-cultural life of the Turkish people, help to fulfil a variety of social functions such as gathering, socialising, and obtaining information. This importance that the Turkish people attach to the mawlid ceremonies undoubtedly stems from their deep respect and love for our Beloved Prophet (saw).

In recent years, our Beloved Prophet's (saw) mawlid has been celebrated with a variety of events in Türkiye, the Turkic world, and the Balkans under the theme "Holy Birth Week", organised jointly by the Presidency of Religious Affairs and Türkiye Diyanet Foundation.

1.7. Mawlid in Other Islamic Civilizations

During the lifetime of our Beloved Prophet (saw), the anniversary of his birth was not celebrated, nor was there any practice related to mawlid during the Rashidun Caliphate, as well as the Umayyad and Abbasid periods.

In fact, the conditions for such a celebration were not favourable because the first two caliphs were concerned with conquest movements, internal disturbance prevailed during the reigns of the last two caliphs, and it would mean support for the descendants of the Messenger of Allah (saw) in the Umayyad and Abbasid administrations.

It is noted that the Mawlid tradition emerged in Egypt during the Fatimid period. The probable reason why this tradition emerged during the Fatimid period is that the Fatimids themselves believed that they were descendants of our Beloved Prophet (saw).

It was during the reign of Gökböri, who served as the Atabey of Erbil during the reign of Saladin Ayyubid, that the official status of Mawlid ceremonies was altered to widespread public participation. The first mawlid book, *"et-Tenvîr fî mevlîdi's-sirâci'l-münîr"* was written by Ibn Dihya al-Kalby of Andalusia in order to be recited in the mawlid ceremonies during the Gökböri period. (Turabi, 2012).

It is known that the celebrations in the time of Gökböri, unlike the Fatimids, were spread over a long period of time, including their preparations, and took place with public participation in a festive atmosphere.

On the other hand, the fact that Sibt ibn al-Jawzi noted that 5,000 sheep, 10,000 chickens, and 100 horses were slaughtered during a celebration, 100,000 plates of food and 30,000 trays of halvah were distributed gives an idea of the number of participants in the ceremony.

While the mawlid ceremonies continued in the Mamluk State as they had been inherited from the Fatimids and Ayyubids, they were expanded to include the birthdays of great Sufi leaders. (Çetinkaya, 2019).

In addition, it is noted that poems containing praise to our Beloved Prophet (saw) called "mevlidiyye" were written in Andalusian palaces from the 11th century and that these were recited on the Prophet's (saw) birthday and other sacred days. (Çetinkaya, 2019). It is known that figures such as Ibn Khaldun and Ibn-i Zumrek wrote mevlidiyye (Shimmel, 2008).

Today, the birth of our Beloved Prophet (saw) is celebrated according to the Islamic calendar in all Muslim-majority countries except Saudi Arabia, and it is declared a public holiday in many of these countries. Muslims also hold mawlid celebrations in Christian-majority countries where Muslims are a minority.

02

Süleyman Çelebi and Wasilat al-Najat

2.1. Süleyman Çelebi

The end of the 14th century and the beginning of the 15th century were ominous times when serious problems arose in the Ottoman Empire. With the capture of Bayezid I after the Battle of Ankara, in which he was defeated by Timur's army, the "Interregnum Era" began, and Anatolia fell into chaos. As a result of this problem, an 11-year-long struggle for the throne began among the princes; and because of these crises within the state, various sectarian movements developed throughout Anatolia. While the Ottoman Empire was facing such internal problems, the idea that the concept of Ahl al-Sunnah (Followers of Sunnah) was weakened caused uneasiness and concern among the people. Due to his dissatisfaction with the situation, Süleyman Çelebi wrote the poem "*Wasilat al-Najat* ", which would have a profound impact on the entire population. It is not possible to say that "*Mawlid*", as it is popularly known, emerged independently of this atmosphere.

After Mevlidi Sherif was written, it was emphasised that an atmosphere similar to the time when the Turkish National Anthem was written was established and that it felt as if a spirit was blown into the nation, noting the following: "Mawlid is a text that expresses the nation's recovery from difficult times. Süleyman Çelebi wrote this text in order to soothe the difficulties of the period and to restore

national unity. Çelebi's work conveyed the message that if humanity united around the path provided by our Beloved Prophet (saw), they would once again be a nation and a state. After Süleyman Çelebi penned Mevlidi Sherif, the Ottomans united around Sultan Mehmed I on the path provided by our Beloved Prophet (saw), and it was as though the state was established a second time." (Kemikli,2022)

Süleyman Çelebi, the author of the poem "*Wasilat al-Najat*", which is known as "*Mawlid*", was born in Bursa. Although the exact date of Süleyman *Çelebi*'s birth is unknown, it is believed that he was born in 1351. *Çelebi*, who is thought to be a follower of the Emir Sultan of Bukhara, received a good education. During the time of Bayezid, Süleyman Çelebi served as the imam of the Imperial Council before becoming the imam of the Grand Mosque of Bursa (Pekolcay, 1954). While serving as Imam, he wrote the work "Mawlid": (Kurt, 2006). Süleyman Çelebi›s final resting place is in Osmangazi district of Bursa.

Love, tolerance, knowledge, and wisdom are clearly key aspects of the Muslim consciousness blooming in Anatolia. Wasilat al-Najat poem written for our Beloved Prophet (saw), which is the most distinguished example of these universal traits, becomes more important in this respect and provides guidance for humanity's salvation.

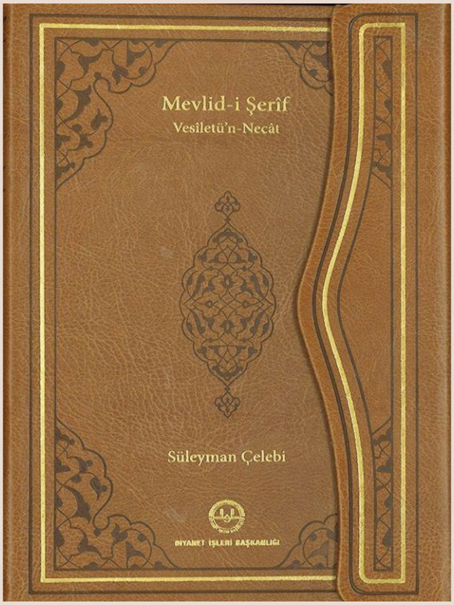

2.2. The Most Exceptional Example of the Love of the Prophet: Wasilat al-Najat

Mawlid, whose real name is Wasilat al-Najat, or "The Means of Salvation"[2], and which has been adored and admired by the Turkish people for centuries, is the first written work of its sort in Turkish (Timurtaş, 1990). Süleyman Çelebi wrote the information about the name of the work written in the Mesnevi[3] genre and the date it was written with the following couplets in Mawlid:

"This sweet mine which is full of wisdom
Know that it is called Wasilat al-Najat
It is completed in Bursa
In Eight Hundred Twelve"

2 The means of Salvation is the Prophet Muhammad (saw) himself and his Sunnah.

3 https://islamansiklopedisi.org.tr/mesnevi

Mesnevi: It derives from the word mesna, meaning "two by two". Mesnevi, which tells about religious, sufistic, epic topics and love stories, is a collection of verses with rhyming couplets.

As can be understood from the couplets, Wasilat al-Najat, which was completed in Bursa in 812 according to the Islamic calendar and 1409 according to the Gregorian calendar, has been read, composed, and performed by the people for centuries. Other Mawlid works, which were written in response to it, did not achieve the same level of success as Wasilat al-Najat and were not as well received by the public.

Meaning of Mawlid

The word mawlid, which means to be born, place and time of birth in Arabic, is also used in Turkish to mean birth and place of birth. However, when it comes to mawlid, we usually think of the birth of our Beloved Prophet Muhammad Mustafa (saw) and the works written about it. It is said that the expression "mawlid" refers to the birthday of our beloved Prophet (saw) in the Islamic tradition and that later the ceremonies performed on the occasion of the birthday of the Prophet Muhammad (saw) were also called mawlid. (Okiç, 1975).

Since the "Viladet" part of Mesnevi, which tells about the birth of our Beloved Prophet (saw), is one of the most well-known and loved sections among the public, Wasilat al-Najat is known as "Mawlid", and it has also been the inspiration for works of the same genre to be named after it.

Mawlid's Writing Process

Süleyman Çelebi's main purpose in writing the Wasilat al-Najat was to prove that the Prophet Muhammad (saw) was superior to other prophets. The following is the story that led to this, as reported by several sources: A preacher in Bursa commented on the 285th verse of the Surah al-Baqarah and stated that there was no difference be-

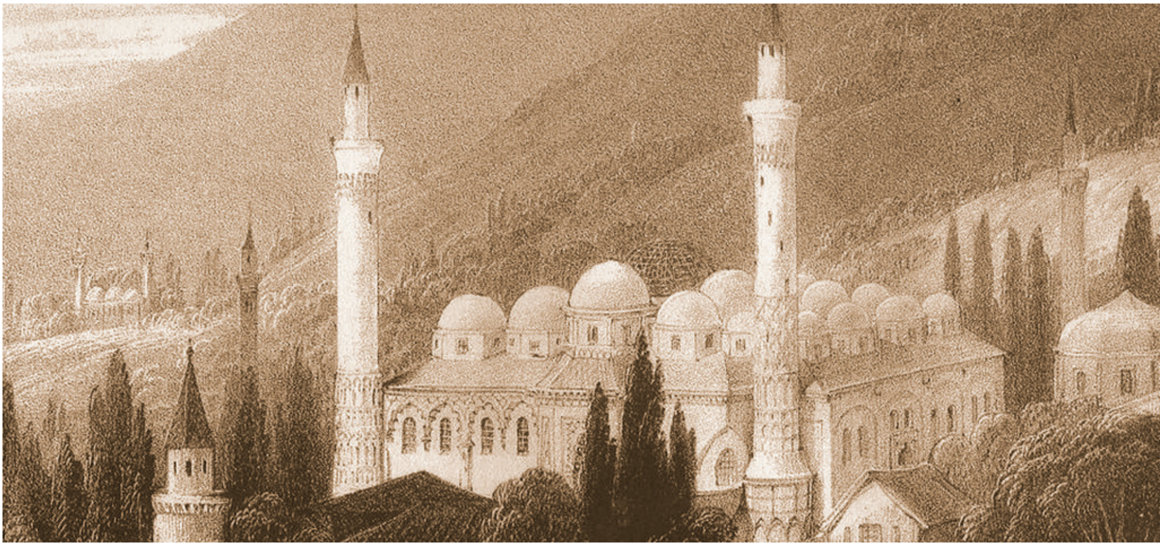

tween the prophets. Thereupon, a person in the congregation objects to the preacher. This person states that the verse was misinterpreted by saying, "The saying "there is no difference between the prophets" refers to their similarity in terms of being a messenger and prophet, rather than rank and virtue," and adds that in 253rd verse of the Surah al-Baqarah, it is said, "We have chosen some of those messengers above others." (Timurtaş,1990). Following this incident, Süleyman Çelebi penned Mawlid, which represented the excellent qualities of the Prophet Muhammad (saw).

It has been suggested that another purpose of Süleyman Çelebi›s writing of Wasilat al-Najat was to defend Ahl al-Sunnah belief against the attempts to destroy it at that time (Interregnum Era) when the Ottoman Empire could be considered weak (Timurtaş,1990).

Mawlid's Value and Characteristics

Although more than 600 years have passed since its writing, and many examples of mawlid have been composed for similar purposes since then, Wasilat al-Najat, has retained its valuable place in the hearts of the Turkish people. It has been and continues to be recited on important days and ceremonies such as Lailat al-Qadr, Lailats, weddings, engagements, holidays, marriages, military farewells, births, and funerals.

Süleyman Çelebi's work has been divided into chapters based on its content in various sources and evaluated. According to Timurtaş, Wasilat al-Najat consists of nine chapters. These are as follows:

- Invocation
- Prayer for the writer and apology for the book
- The reason for the creation of the world – The creation of the soul of Muhammad- the transfer of the light of Muhammad
- Birth
- Miracles of the Prophet
- Ascension
- Attributes of the Prophet
- Death of the Prophet
- End of the Book

In the Mawlid ceremonies, it is also seen that the work is recited by removing some chapters of it, leaving out some couplets or adding extra couplets to some chapters. It is stated that not all the chapters mentioned above are found in the current Mawlid copies, and there is usually no chapter about the death of our Beloved Prophet (saw) in the printed copies (Timurtaş,1990).

In some Mawlid copies, various stories such as the Story of Fatima, Deer Story, Pigeon Story, verses from the Qur'an, hymns and prayers were added to the end of the work. For this reason, examples of Wasilat al-Najat can be found in very different lengths.

Two of Mawlid's manuscripts, which are considered authentic, have a six-couplet "Welcome" chapter. (See p.41) It is considered that Ahmed, who wrote a mawlid 61 years after Süleyman Çelebi, expanded this chapter in Wasilat al-Najat by adding new couplets and that this chapter was included exactly in the new copies of the Mawlid. Although the entire "Welcome" section in the Birth chapter, which was later added to the Mawlid, did not belong to Süleyman Çelebi, this part was appreciated and adopted by the public. (Timurtaş,1990).

Before Süleyman Çelebi wrote Wasilat al-Najat, there were some siyer (prophetic biography) books. The works on the life of our beloved

Prophet (saw), his appearance (shamail) and his holy wars (magazi), the Arabic siyer books and the eulogies dedicated to the Prophet Muhammad (saw) were the source of the Wasilat al-Najat (Okiç, 1975). The works of Ibn Hisham, Abu al-Hassan al-Bakri and Mustafa Darir had an impact on Süleyman Çelebi. It is also stated that Süleyman Çelebi was influenced by Aşık Pasha's Garibname while writing Wasilat al-Najat (Timurtaş, 1990). Pekolcay also stated that Aşık Pasha's Garibname and Darir's Siyer'ul Nabawi had an impact on Süleyman Çelebi. (Pekolcay, 1954).

Siyers are the works on the life and personality of the Prophet Muhammad (saw).

Shamail is the appearance of a person. Shamail-i Sharifa are works that covered the moral and physical characteristics of the Prophet Muhammad (saw).

Magazi means the wars and gaza stories made for the sake of religion, homeland and nation.

However, Süleyman Çelebi did not remain under the influence of the works written before him, the literary and religious value of Mawlid, which he authored, outweighed its predecessors and successors, and Mawlid has existed and remained in the hearts of the people for centuries. However, none of the examples of mawlids written under the influence of Wasilat al-Najat was able to match its reputation and was not as well-liked. Süleyman Çelebi›s unique work has made it one of the most exemplary poems. It is stated that almost all of the other mawlid examples in our literature were written in response to Wasilat al-Najat. (Eroğlu, 2010).

With its high literary value, consistency between the chapters, unexaggerated narration and use of figures of speech, it would be fair to say that there is no other work that has achieved the same level of success and acclaim as Süleyman Çelebi›s Mawlid. (Timurtaş,1990). Among

the examples of Mawlid, Süleyman Çelebi›s Wasilat al-Najat stands out as a prime example of the sehl-i mümteni[4]. (Eroğlu, 2010).

Sehl-i Mümteni: "Difficult ease". Although they have deep and subtle meanings, these works refer to words, poems, etc., that appear to be simple to utter but are in fact very difficult to say or imitate.

Today, the most widely read copy in the mawlid ceremonies is the copy compiled by Rıza Efendi, which was published in 1323 and included the 317-couplet text containing the Veladet (Birth), Miraj (Ascension) and Death of the Prophet chapters. (Pekolcay, 1954).

Language and Wording of the Mawlid

Wasilat al-Najat begins with a prayer written in Arabic prose form. In the Mawlid, the last part of the second section of the chapter describes the birth of the Prophet Muhammad (saw) and the third chapter of it is written as a eulogy, which also includes an additional 10-couplet eulogy at the end of the said chapter. It is an example of the mesnevi genre, while the aruz prosody is fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün, the dominant prosody of the bahir of remel. (Timurtaş,1990).

One of the most important features of Wasilat al-Najat is its clear, sincere, understandable language, as well as its simple and easy style, which enabled it to be embraced by the people. In this work written in Old Anatolian Turkish, Arabic and Persian words and phrases are rarely used.

Translation of the Mawlid into Foreign Languages

In the preamble dated 1970, Timurtaş states that Wasilat al-Najat was translated into Arabic, Albanian, Bosnian, Greek, Circassian and English and that a mawlid was written in Kurdish under the influence of the work. (Timurtaş,1990).

---

4 http://lugatim.com/s/SEHİL

According to Necla Pekolcay's findings, there are a total of 81 Mawlid copies in the catalogues of Istanbul libraries, of which 71 copies are in Arabic, 5 copies in Persian, 3 copies in Albanian, 1 copy in Kurdish and 1 copy in Romaic. (Pekolcay, 1954).

Stating that the Arabic translation of Wasilat al-Najat was only mentioned by Necla Pekolcay and Faruk Kadri Timurtaş, Okiç noted that essential information, such as the translator's name and the date and location of the translation, was unavailable (Okiç, 1975).

Okiç, who stated that the translation of Mawlid into Circassian was made by Abdurrahman Efendi of Düzce, wrote the following about the Romaic translation: The Romaic translation of Mawlid was written in Arabic letters. The writing is beautiful and legible. It is possible that the calligrapher and the translator are the same person. The translator did not translate the entirety of Mawlid into Romaic, but just selected couplets." (Okiç, 1975).

The translators of the three separate Kurdish translations of Wasilat al-Najat are Ahmad Ramiz, Ehmedê Xasî, who published them in the Zaza dialect, and Hasan el-Ertuşi.

Okiç said that there could be different Mawlid texts in Tatarian and wrote that the Tatarian translation of Mawlid was published in 1931 with the efforts of Muhammad Abdulhayy Kurbanali, who was an imam and professor in Tokyo, and the Tatar community settled in Tokyo. (Okiç, 1975).

One of the geographies where Mawlid is most loved and adopted by the people is the Balkans. The Mevlid, which is very popular among the Muslim people in the Balkan geography, has been translated into Albanian and Bosnian languages many times, and mawlids have been written in these languages. Since the Albanian verse mawlids, which were first created by Hasan Zuko Kamberi in the second half of the 18th century and then by İsmail Floçi of Korça in the first half of the 19th century, were not published, it is not clear whether these works were original or not, but it is quite possible that they are translations of Süleyman Çelebi›s Wasilat al-Najat. According to Okiç, "Only in the latter half of the 19th century did two of the complete and most of-

ten used versions of the Albanian Mawlid translations appear." (Okiç, 1975). The translator of one of these translations was Ali Rıza Efendi of Ulcinj, while the other translation belonged to Muhammed Tahir ibn Halil Popova of Vushtrri. The translations in question are written in Arabic letters. The translations of Hafiz Abdullah Simlaku and Hafiz Ali Korça are among the instances of Albanian Mawlids written in Latin letters (Okiç, 1975).

Mawlid ceremonies have a very important place in the daily life of Bosniaks. Among the Muslim peoples of Bosnia and Herzegovina, the mawlid ceremony is a very old tradition, and it is possible to find traces of this tradition in the records of old vakfiyes and testaments. It is stated that sherbet and food offerings were made during the Mawlid ceremonies, mosques were illuminated with oil lamps and cannons were shot five times from the castle. It is believed that there are many examples of Mawlid in the cities, towns, and villages of Bosnia and Herzegovina that either have not been formally recorded or whose records have not been revealed yet.

The most well-known translation of Wasilat al-Najat into the Bosnian language belongs to Hafiz Salih Gaşeviç of Nikšić. Gaşeviç translated only the Veladet and Miraj sections of Mawlid. The translation made by Mahmud Caferoviç, the Imam of the Islamic Congregation of Dubrovnik, in 1941 is identical to Gaşeviç's translation, except for a few couplets, according to Okiç quoted from Mahmud Traljic (Okiç, 1975). The translators of other Mawlid sections into Bosnian are Muharrem Dizdareviç, who uses the pseudonym Muharrem Rüşdi, Arif of Sarajevo, and Hafiz Said Zenunoviç.

Except from the English translation of Mawlid by the British orientalist Elias John Wilkinson Gibb in his book "History of Ottoman Poetry, 1900", the example translated by F. Lyman MacCallum was published in the book "Wisdom of East Series" prepared by John Murray in 1943 (Okiç, 1975).

The annotated German translation of Wasilat al-Najat, translated into Swahili by Şerif Mansabi, was published by G. Neuhaus in Berlin in 1935. While some of Mawlid's bahirs were translated into German by Joseph von Hammer-Purgstall, Irmgard Engelke translated some of Mawlid's couplets into German in his doctoral thesis (Okiç, 1975).

2.3. Couplets from Wasilat al-Najat (The Means of Salvation)

Süleyman Çelebi›s poem Wasilat al-Najat, which he distilled from his heart and put into words and contains the most concise expressions of love for our Beloved Prophet (saw), is an exceptional work with emotional verses. This work, which was written with the aim of glorifying the beloved memory of our Prophet (saw), the sole addressee of the hadith "Were it not for you; I would not have created the universe", has been read by our people for centuries and articulated our deepest feelings.

"**Bahir of Tawhid**" in Mevlidi Sherif's Munacat (Invocation) section, "**Bahir of Veladet**" and "**Bahir of Welcome**" in **"The Birth of the Prophet"** are the most well-known parts that our people are familiar with.

Some precious verses that have left a mark on our world of thought and meaning are as follows:

Munacat (Invocation)[5]
a. Bahir of Tawhid[6]

"First, the name of Allah the Lord let us declare;
Whosoe'er doth first the name of Allah recites,
Allah will make for him his every business light,
Let the name of Allah begin each business then,
That the end thereof be sorry not and vain
Let the name of Allah with every breath be said
In the name of Allah be each work finished" *

Allah (swt) is the possessor and has the sole power of the entire universe, and He alone has the authority to decide on everything in the universe. It is He who created the whole universe in such a way as to rely on certain causes, who created certain rules in the physical world and who shaped the functioning of the universe accordingly. Whatever is in the world takes place within the framework of these principles

5 Munacat: These are verses in which the theme of praising Allah (swt) and praying from Him is covered.
6 Bahir: The name given to each of the large parts in which the texts are composed together.
* All couplets are quoted from Faruk Kadri Timurtaş's Mevlidi Sherif.

preached by the Almighty Allah (swt). In this context, it is one of the most fundamental principles for a Muslim to follow the causes and expect the result from the Almighty Allah (swt). Since He is the only creator of causes:

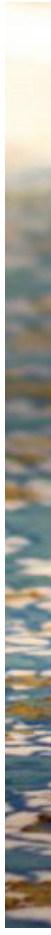

Süleyman Çelebi articulated the truth tried to be expressed above with the lines "Whosoe'er doth first the name of Allah recite / Allah will make for him his every business light" and expressed his belief that every work that relies on the power of Allah (swt) can be easily solved.

Ketencizade Mehmet Rüştü Efendi, on the other hand, expressed the same truth in a different way with the following verses he wrote and lit another lamp in our world of wisdom:

"If Allah (swt) show its might, He ease every task
If He desire something to be, He created reasons and bestow it."

"Every important word or matter that does not begin with the remembrance of Allah is maimed"
Hadith

Prayer to Writer

"O worthy friends, ere we begin our story,
We charge toy with a legacy most solemn
A charge which he who holds in due observance
Musk-sweet shall be his soul among its fellows
May Allah Most High remember with his mercy
Each one of you who me in prayer remembers
For me, your slave, make earnest supplication
A Fatiha I beg, your rich donation."

Abstemious means one who is happy with what they have at hand, who does not yearn for worldly goods and who is contented. (Kubbealtı Lugatı, 2022) A person who is honoured with Islam and builds his mind with the consciousness of Islam disdains worldly goods; he/she only wants things that will get His consent with the awareness of his/her

helplessness and lives a great life. Süleyman Çelebi, the author of the poem Wasilat al-Najat, also lived an abstemious life and expected benediction only from us in accordance with His consent. He expressed this with the above verses.

Creation of the Prophet's Light Before Everything

"Had Muhammad's entry to this world not been planned
The Prophethood crown would not have reached Adam's hand,
And because the Prophet made his intercession
The Lord granted Adam's pardon without question,
Due to him did Noah founder not, but touch the earth
Thus, his miracles appeared even before birth,
Without having died, did Jesus to Heaven rise
To join the ummah of the Prophet in the skies,
And Furthermore, the staff Moses held in his hand
In his honour became a serpent to command
As Abraham was to become his ancestors
A garden replaced fire, thanks to the Creator
All Prophets through kindness and the sake of his name
Got intercession as they his forbears became
They Appealed to the Lord for the sake of unity
That they should all join Muhammad's community."

The above verses, which are written based on the hadith that Allah (swt) first created the light of our Beloved Prophet (saw), involve the reason for the writing of Mevlidi Sherif. As mentioned in the previous chapters, the main motive for Süleyman Çelebi to write this poem is to show the Prophet Muhammad's (saw) superiority to other prophets and his exceptional position in the eyes of the Almighty Allah (swt) and to show it to all mankind. Allah (swt) created everything in the world for His reverence and sent Him to the worlds as mercy.[7] With Akif's expression:

"What the World has, is all his giving;
Community and person is owes him at all.
All of humanity is debtor to him..."

The Succession of the Prophetic Light

"When man was first by Allah's power created
The ornament was he of all things living."

[7] Al-Anbya 21/107

As it is reported in a holy hadith that, Allah (swt) says, “I was a hidden treasure, and I wished to be known, so I created a creation (humankind)”. As it is stated in the above verses, man is the jewellery and ornament of the universe, and he is the only one who is equipped to appreciate Allah (swt) properly both in heart and mind. For this reason, Allah (swt) created the universe for man and created man, who is the pupil of the creatures for Himself.

“O man be respectful to yourself
Since you are the pulpit of creatures.”

Saying the verse above, Şeyh Galip certainly reached that truth. Man, as the superior and the most developed of all creatures, is the only being who can properly know and appreciate Him. Since it is the most honourable creature[8] (Esref-i Mahlukat) and was created as being honoured to be in the best form[9] (Ahsen-i Takvim).

“If from Hell’s flame you hope to find salvation,
With love and zeal, repeat the Salutation.”

Allah sent prophets to teach His servants the Book and wisdom[10] and thus to convey them to the straightest path and to improve both the world and the Hereafter.

Prophets are exceptional personalities who show people the right path and the truth clearly, and who have the moral values of the Qur’an.

It is one of the most important principles for Muslims to accept them as guides and to take their lives that are full of wisdom and the behaviours that are the basis of these lives as an example. To live in the direction of the straightest path and to live a life in the example of our Beloved Prophet (saw) is to constantly remember Him and say salavat to Him. Since saying salavat to our Beloved Prophet (saw) is the only thing that will keep a believer on alert and revive the love of the Prophet (saw) in his heart.

8 Esref-i Mahlukat: Most honourable among the creatures

9 Ahsen-i Takvim: Being in the best form in terms of creation

10 Al-Baqarah 2/129

"A Guide you need I say
To teach you the path of truth
Those who do not have a guide
Be lost in the sea of doubt"
Niyazi al-Misri

The Birth of the Prophet

**"But in that night when he to earth descended
A host of herald signs bespoke his coming."**

The night of the birth of the Prophet Muhammad (saw), whom Allah (saw) sent to humanity as a manifestation of the attributes of mercy and merciful, was accepted by the people of the believers as the most blessed night after the Lailat al-Qadr. Before our Beloved Prophet (saw) honoured the earth, many signs appeared, and Allah (swt) heralded the arrival of this exceptional servant to the earth and humanity. While he was born and after he was born, everything gained a different meaning, grace and pleasantness (İslam and İhsan, 2018), the idols in the Kaaba were toppled face down, the rulers in Hegra, the town of Shirk, were devastated, the fires of the Zoroastrian that they had been harnessing with cruelty for a thousand years and which they consider as the god was extinguished, the Sawa Lake, which the polytheists considered sacred, dried up and the Samawah Valley was flooded.

"Heathens were startled
When Muhammad arrived this world
Thousand churchess fell from grace
At the night Muhammad was born"
Shah Ismail Hatai

After He honoured the earth, grief and sorrow disappeared, and the worlds became full of light and revived. Süleyman **Çelebi**, who defined our Beloved Prophet (saw) as the "sultan of the worlds", the "ocean of wisdom", and the "secret of the Qur'an", once again expressed his deep affection for Him with the following verses. This chapter titled "Bahir of Welcome" is the most well-known part of the Mawlid text, which is thought to consist of 730 couplets:

"All things created joyfully acclaimed him
Sorrow was done, new life the world was flooding

The very atoms joined in mighty chorus
Crying with sweetest voices: Welcome, welcome!

Welcome, O matchless Sultan, thou art welcome,
Welcome, O Source of Knowledge, thou art welcome

Welcome, thou Secret of the Qur'an, welcome
Welcome, Affliction's Cure, thou art most welcome

Welcome, thou Nightingale of Beauty's Garden
Welcome, to him who knows the Lord of Pardon

Welcome, thou Moon and Sun of Allah's salvation
Welcome, who knowst from Truth no deviation

Welcome, the rebel's only place of hiding,
Welcome, the poor man's only sure confiding

Welcome, Abiding Spirit, thou art welcome
Welcome, the Lover's Cup-bearer, O welcome

Welcome, thou Eyesight of thy true adorer
Welcome, thou Prince, loved by the World's Restorer

Welcome, the humble soul's Illuminator
Welcome, Affliction's Cure, thou art most welcome

Welcome, since thou both worlds art the Blesser
Welcome to thee, the sinner's Intercessor

Welcome, Thou Monarch by two worlds awaited
For whom both earth and heaven were created

O thou, Beloved of Allah, grant thy assistance
Smile on us in that hour when ends existence."

References

Çetinkaya, N. (2019). Tarihî Süreçte Mevlid (Mawlid in Historical Process). Yüksek Lisans Tezi (Master of Science Thesis). Marmara Üniversitesi (Marmara University).

Efe, A. (2009). Türk Toplumunda Mevlid Merasimlerinin Yeri ve Fonksiyonları (Isparta ve Çevresi Örneği (Place and Functions of Mawlid Ceremonies in Turkish Society) (Example of Isparta and Environs). Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Journal of Dokuz Eylul University Faculty of Theology), XXIX, 9-30.

Eroğlu, S. (2010). Edebi Bir Tür Olarak Mevlitler -Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler- (Mawlids as a Literary Genre-Some Evaluations Regarding Their Formal Features). Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi (Social Sciences Journal of Uludag University Faculty of Sciences and Literature).

İslam ve İhsan. (2018). Peygamber Efendimizin Mucizeleri. (Miracles of Our Beloved Prophet) (https://www.islamveihsan.com/peygamber-efendimizin-mucizeleri.html

Kemikli, B. (2022, 01 12). Bursa Tahtakale Buluşmaları - Bilal Kemikli - Süleyman Çelebi ve Mevlid. (Bursa Tahtakale Meetings- Bilal Kemikli- Süleyman Çebeli and Mawlid) Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=HSfcBCCo4Eg

Kubbealtı Lugatı. (2022). http://lugatim.com/s/m%C3%BCsta%C4%9Fni

Kurt, A. O. (2006). Süleyman Çelebi›nin Mevlid (Vesiletü'n Necat)'inde Mitolojik Unsurlar. (Mythological Elements in Süleyman Çelebi's Mawlid (Wasilat-ul Najat) Ekev Akademi Dergisi (Journal of Ekev Academy), 181.

Okiç, M. T. (1975). Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri.(Mawlids in Various Languages and Translation of Süleyman Çelebi's Mawlid) Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Journal of Atatürk University Faculty of Theology).

Paşa, E. S. (2018). Mir'âtü'l-Haremeyn (Volume II). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. (Manuscript Institution of Turkiye)

Pekolcay, N. (1954). Süleyman Çelebi Mevlidi Metni ve Menşei Meselesi. (Süleyman Çelebi's Mawlid and Matter of Origin) Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. (Journal of Turkish Language and Literature)

Schimmel, A. (2008). Hazreti Muhammed (Prophet Muhammad). Profil.

Timurtaş, F. K. (1990). Mevlid (Vesilet-Ün-Necat). (Mawlid (Wasilat al-Najat) İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı. (İstanbul: Ministry of National Education)

Turabi, A. H. (2012). Cami Musikisi. (Mosque Music) Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları (Publications of Presidency of Religious Affairs), 159-181.

Yeniterzi, E. (1992). Türk Edebiyatında Na't;1990 Yılı Kutlu Doğum Haftası Münasebetiyle Sunulan Tebliğ. (Naat in Turkish Literature; Communique Presented on the occasion of 1990 Holy Birth Week) T.D.V Yayınları.(Publications of Turkiye Diyanet Foundation)

TURKISH PRESIDENCY

PUBLICATIONS BY DIRECTORATE OF COMMUNICATIONS

رئاسة الجمهورية التركية

منشورات دائرة الاتصال

رئاسة الجمهورية التركية
منشورات دائرة الاتصال

المراجع

جتين قايا، المسيرة التاريخية للمولد النبوي / **Tarihî Süreçte Mevlid**، أطروحة ماجستير، جامعة مرمرة، (2019).

أفه، آدم، مراسم المولد في المجتمع التركي – مكانتها ووظيفتها (نموذج إسبارطة ومحيطها) /

Türk Toplumunda Mevlid Merasimlerinin Yeri ve Fonksiyonları، مجلة كلية الإلهيات، جامعة 9 أيلول، مجلد 29، (30-9)، (2009).

أر أوغلو، سليمان، الموالد في الأدب التركي – بعض التقييمات المتعلقة بالخصائص الشكلية /

Edebi Bir Tür Olarak Mevlitler -Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler، مجلة العلوم الاجتماعية، كلية العلوم والآداب، جامعة أولوداغ، (2010).

الإسلام والإحسان / **İslam ve İhsan** (2018)، معجزات النبي (ص) /

Peygamber Efendimizin Mucizeleri.

https://www.islamveihsan.com/peygamber-efendimizin-mucizeleri.html

كميكلي، بلال، ملتقيات **Tahtakale** بورصة – بلال كميكلي، سليمان جلبي والمولد، (12/01/2022)، يوتيوب:

https://www.youtube.com/watch?v=HSfcBCCo4Eg

Kubbealtı Lugatı. (2022). http://lugatim.com/s/m%C3%BCsta%C4%9Fni

قورت، علي عثمان، سليمان جلبي والمولد – العناصر الميثولوجية في "وسيلة النجاة"، مجلة أكاديمية Ekev، ص 181، (2006).

أوكيج، محمد طيب، الموالد في اللغات المختلفة وترجمات "مولد" سليمان جلبي، مجلة كلية الإلهيات، جامعة أتاتورك، (1975).

باشا، أيوب صبري، مرآة الحرمين (المجلد الثاني)، رئاسة مؤسسة المخطوطات في تركيا، (2018).

بك أولجاي، نجلاء، نص مولد سليمان جلبي ومسألة منشئه، مجلة اللغة والآداب التركية، (1954).

آنا ماري شيمّل، سيدنا محمد، بروفيل، (2008).

تيمور طاش، فاروق قدري، مولد (وسيلة النجاة)، إسطنبول، وزارة التربية الوطنية، (1990).

ترابي، أحمد حقي، موسيقى الجامع، منشورات رئاسة الشؤون الدينية في تركيا، ص (181-159)، (2012).

يني ترزي، أمينة، المديح النبوي [النعت] في الأدب التركي: ورقة عمل مقدمة بمناسبة أسبوع المولد النبوي الشريف لعام 1990، منشورات وقف الديانة التركي، (1992).

تشرفت الأرض بمولده (ص)، فتبدد الهم وزال الكدر، وازدانت الأرض نوراً وبهاءً، وانبعثت فيها الحياة من جديد. وبذلك وصف سليمان جلبي سيدنا محمد (ص) بأنه "سلطان الأرض"، و"بحر العرفان"، و"سر الفرقان"، وعبر عن حبه العميق بالأبيات الشعرية المذكورة أدناه من "بحر مرحبا"، وهو أكثر الفصول شهرة في المولد الذي يعتقد أنه مكون من 730 بيتاً.

"Yâradılmış cümle oldu şâdümân
Gam gidûp âlem yenîden buldu cân
Cümle zerrat-ı cihân idûb nidâ
Çağrışûben dediler kim merhabâ
Merhabâ ey âli sultân merhabâ
Merhabâ ey kân-ı irfan merhabâ
Merhabâ ey sırr-ı fürkân merhabâ
Merhabâ ey nûru râhman merhabâ
Merhabâ ey bülbül-i bâğ-ı Cemâl
Merhabâ ey âşinâ-yi Zülcelâl
Merhabâ ey cân-ı bâki merhabâ
Merhabâ uşşâkâ sâki merhabâ
Merhabâ ey cân-ı cânan merhabâ
Merhabâ ey derde dermân merhabâ
Merhabâ ey cümlenin matlâbu sen
Merhabâ ey Hâlikın mahbâbu sen
Merhabâ ey Pâdişah-i dû cihân
Senin için oldu kevn île mekân
Merhabâ ey rahmeten lil-âlemîn
Merhabâ sensin şefîa'l-müznibîn
Ey gönüller derdinin dermânı sen
Ey yarâdılmışların sultânı sen
Sensin ol sultân-i cümle enbiyâ
Nûr-i çeşm-i evliyâ vü asfiyâ
Yâ habîballâh bize imdâd kîl
Son nefes didârın ile şâd kîl"

فرحت بولادته الكائنات
وزال الغم وعادت الروح للحياة
ونادت كل ذرات الوجود
وتنادت قائلة مرحباً

مرحباً يا عالي السلطان مرحبا
مرحبا يا منبع العرفان مرحبا
مرحبا يا سر الفرقان مرحبا
مرحبا يا نور الرحمن مرحبا

مرحبا يا بلبل بستان الجمال
مرحبا أيها الروح الباقي مرحبا
مرحبا يا ساقي العشاق مرحبا
مرحبا يا روح الأرواح مرحبا
مرحبا يا دواء الأدواء مرحبا

مرحبا يا مطلوب الجميع أنت
مرحبا يا محبوب الخالق أنت
مرحبا يا شاه العالم مرحبا
من أجلك كان الكون والمكان
مرحبا يا رحمة للعالمين
مرحبا يا شافع المذنبين

يا دواء النفوس المريضة
يا سلطان المخلوقين
يا نور عيون الأولياء والأصفياء
يا حبيب الله منك المدد يا حبيب الله
نظرة منك تسعدني في نفسي الأخير

أن يحيد الإنسان عن الصراط المستقيم، ومواصلة الحياة مقتدياً برسول الله محمد (ص)، يمر من فهم رسول الله (ص) والصلاة عليه دائماً، لأن الصلاة على سيدنا محمد هو الشيء الوحيد الذي يجعل المؤمن يقظاً يحيي في قلبه حب النبي (ص) وحب اتباعه.

المرشد مطلوب لتعلم الحق علم اليقين
فعلم من ليس له مرشد شبهات وظنون
نيازي مصري

ولادة النبي (ص)

عندما اقتربت ولادة محمد (ص)
بدت قبلها إرهاصات ولادته.

“Hem Muhammed gelmesi oldı yakın
Çok alâmetler belürdi gelmedin”

يعتبر أهل القلوب ليلة مولد سيدنا محمد (ص)، الذي أرسله الله تعالى رحمة للعالمين، من أكثر الليالي المباركة التي تلي ليلة القدر. وقد قدم الله سبحانه وتعالى إرهاصات وعلامات قبل أن تتشرف الأرض بولادته (ص) تشير إلى مولده، بمثابة مبشرات للإنسانية بانتقال هذا العبد المصطفى المختار إلى الأرض. فتغير كل شيء، عند مولده وبعد مولده، واكتسب معنى جديداً، وجمالاً مختلفاً، وحسناً آخر. (الإسلام والإحسان، 2018). فهوت لولادته الأصنام في الكعبة، وتصدع إيوان كسرى في بلد الشرك في المدائن، وانطفأت نيران المجوس التي يعبدونها والتي لم تنطفئ منذ آلاف السنين، وغاضت مياه بحيرة ساوة التي كانت مقدسة في نظر المشركين، وغرق وادي السماوة بالمياه.

"حارت عقول الكافرين بمولده
وانهدمت ألف كنيسة في ليلة مولده"
شاه إسماعيل خطائي

تسلسل انتقال نور النبي (ص)

الحق سبحانه وتعالى خلق آدم من أجله وجعل العالم مزيَّنا بآدم.	**“Hak Teâlâ çün yaratdı âdemi Kıldı âdemle müzeyyen âlemi”**

يقول الله تعالى في حديث قدسي شريف: "كنت كنزاً مخفياً فأحببت أن أُعرَف فخلقت خَلقاً فَبِهِ عرفوني". فالإنسان، كما هو مذكور في الأبيات الشعرية أعلاه، زينة الكائنات، وهو وحده المزود بملكة تقدير الله تعالى حق قدره، قلباً وعقلاً. ولذلك خلق الله تعالى الكائنات من أجل الإنسان، وخلق الإنسان الذي هو أكرم المخلوقات من أجله سبحانه. وهذه الحقيقة التي عبر عنها الشيخ غالب بقوله:

انظر لنفسك، فأنت زبدة العالم وبؤبؤ عين الأكوان، أنت آدم.	**“Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen”**

الإنسان هو الكائن الوحيد الذي لديه القدرة على معرفة الله تعالى وتقديره، باعتباره أفضل المخلوقات وأكرمها، لأنه أشرف المخلوقات، وخلقه الله تعالى في أحسن تقويم.

إن أردت سبيل النجاة الفريد فقل بالعشق والشوق الصلاة والسلام	**“Ger dilersiz bulasız oddan necat Aşk ile şevk ile idün es-salât”**

لقد بعث الله تعالى رسله ليعلم عباده الكتاب والحكمة[9]، ويهديهم إلى الصراط المستقيم، ويعمّر حياتهم الدنيا والآخرة. والرسل شخصيات اصطفاهم الله تعالى، يتحلون بأخلاق القرآن، ويهدون الناس إلى الحقيقة وإلى الصراط المستقيم، كالشمس في رابعة النهار.

ومفهوم المرشد الكامل، وقبول الأنبياء والرسل مرشدين بالغين درجة الكمال، والاقتداء بحياتهم القائمة على الحكمة، وأفعالهم التي تشكل تجسيد هذه الحياة؛ يعتبر واحداً من أهم الشعارات التي توجه حياة المسلمين. فالطريق إلى العيش دون

---

[9] البقرة، 129.

إن الأبيات الشعرية التي ذكرت في الأعلى، وكُتب اعتماداً على الحديث الشريف الذي بما معناه أن الله تعالى خلق نور النبي محمد (ص) قبل كل شيء، تحتوي أيضاً السبب الذي دفع سليمان جلبي ليكتب المولد الشريف. وكما هو مذكور في الأقسام السابقة، فالسبب الأساسي الذي جعل سليمان جلبي يكتب منظومته الشعرية هذه، هو دفاعه عن أن الله تعالى فضّل رسوله محمد (ص) على بقية الرسل، وأنه سبحانه خصّه بمنزلة رفيعة عنده، وإرادته لإظهار هذا للإنسانية كلها. لقد خلق الله تعالى كل ما في الكون من أجله (ص)، وأرسله رحمة للعالمين[8]. على حد تعبير عاكف:

"كل ما في الكون من جوده،
مدين له الفرد، مدين له المجتمعات،
مدين لذلك المعصوم كل البشرية ..."

"Dünya neye sâhipse, onun vergisidir hep;
Medyûn ona cem'iyyeti, medyûn ona ferdi.
Medyûndur o ma'sûma bütün bir beşeriyyet..."

[8] الأنبياء، 21/107.

خلق نور النبي (ص) قبل كل شيء:

لو لم يكن محمد في العيان
لم تكن الأرض لم تكن السماء
فهو الوسيلة هو الرسول
من أجله كانت توبة آدم
ولولا قدوم محمد إلى العالم لم يكن لآدم أن يبلغ تاج العزة، ومن أجله نجا نوح من الغرق، ونجا خليل الرحمن إبراهيم من النار، في معجزات كثيرة مهدت لقدومه (ص).
ثم
يتحدث عن شرف أجداده ونسبه، وعن تحول النار إلى جنة لإبراهيم لأنه جد النبي وخليل الله، وتحول عصا موسى إلى ثعبان كرامة للنبي، وارتفاع عيسى إلى السماء ليعود ويكون من أمته، وتمنى الأنبياء أن يكونوا من أمته (ص).

"Ger Muhammed olmaya idi ayan
Olmayısardı zemin ü âsmân
Hem vesile olduğıyçün ol Resul
Âdemün Hak tevbesin kıldı kabûl
Ger Muhammed gelmeyeydi âleme
Tâc-i izzet irmez idi âdeme
Nûh anunçün garkdan buldu necat
Dahi doğmadın göründi mu'cizât
Cümle anun dosluğına adına
Bunca izzet kıldı Hakk ecdadına
Ceddi olduğıyçün ânun hem Halil
Nâr cennet kıldı ana ol Celil
Hem dahi Mûsâ elindeki asâ
Oldı anun hürmetine ejdehâ
Ölmeyüp İsâ göğe bulduğı yol
Ümmetinden olmak için idi ol
Çok temenni kıldılar Hak'dan bular
Kim Muhammed ümmetinden olalar"

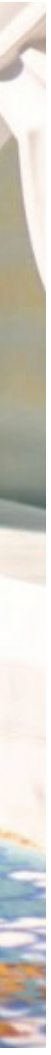

مسبب الأسباب؛ هي ترجمان الحقيقة الواردة أعلاه، وتعبير عن الإيمان بأن كل شيء يمضي بسم الله تعالى سيكون ميسَّراً ميسوراً.

كما عبر عن هذه الحقيقة، كَتَنجي زاده محمد رشدي أفندي، الذي أشعل قنديلاً آخر في عالم العرفان الخاص بنا، حين خط بقلمه الأبيات الشعرية الآتية:

كل أمر يتجلى فيه الحق يكون ميسراً،
فالحق سبحانه هو مسبب الأسباب،
يجعل الأمر إن شاء ميسراً.

“Hak tecelli eyleyince her
işi âsân eder
Halk eder esbâbını, bir
lahzada ihsân eder.”

كُلُّ أمرٍ ذي بالٍ لا يبدأُ فيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فهو أقطَعُ
حديث شريف

الدعاء للناظم

هكذا نبدأ القول أيها الأعزاء، بوصية
أوصيكم بها.
أسأل الله لمن يعمل بها قدر
درهم، أن يفوح عبيره كالمسك،
وأن يعمه الله برحمته.
وأسأله سبحانه لمن يدعو لي بدعاء
أن يعطيه ما يطلب.
ثم يطلب منهم الفاتحة على
روحه.

“Ey azizler üşde başlaruz söze
Bir vasiyyet kılaruz illâ size
Ol vasiyyet kim direm her kim tuta
Misk gibi kokusı canlarda tüte
Hak Teâlâ rahmet eyleye ana
Kim beni ol bir dua ile ana
Her ki diler bu duada bulma
Fatiha ihsan ide ben kuluna”

المستغني يأتي بمعنى (الشخص) الذي يكتفي بما لديه، ولا يطمع بمتاع الدنيا (Kubbealtı Lugatı، 2022). فالشخص الذي يتشرف بالإسلام ويؤسس وعيه بمدارك الإسلام، لا يشتري الحياة الدنيا بالآخرة، ولا يفعل إلا ما يرضي الله تعالى، ويدرك أنه عاجز، ويعيش حياته مستغنياً. وسليمان جلبي صاحب وسيلة النجاة، عاش حياته مستغنياً، ولم ينتظر منا إلا الدعاء، بما يرضي الله تعالى. وهذا ما عبر عنه في أبياته الشعرية المذكورة أعلاه.

طويلة، وهو بمثابة ترجمان عن أحاسيسهم العميقة تجاه رسول الله (ص).

"بحر التوحيد" الوارد في مبحث المناجاة من المولد الشريف، و"بحر الولادة" و"بحر مرحبا" الواردين في قسم ولادة النبي (ص)، هو أكثر الأقسام التي يألفها ويعرفها شعبنا. وهذه بعض الأبيات الفريدة التي تربعت في عالمنا الخاص بالفكر والفهم:

المناجاة[6]

بحر التوحيد[7]

في هذه الأبيات يقول:
بدأت ببسم الله، فهو الواجب على كل عبد في كل عمل أن يبدأ به. وأسأل الله لكل عبد يبدأ ببسم الله، أن يجعل عمله ميسراً. وكل عمل يبدأ ببسم الله لن يكون مقطوعاً ولا أبتراً. وليكن ذكر الله دائماً في كل نفس تتنفسه، فبذكره يبلغ كل عمل تمامه*.

"Allah adın zikr idelüm evvelâ
Vâcib oldur cümle işde her kula
Allah adın her kim ol evvel ana
Her işi âsân ide Allah ana
Allah adı olsa her işin öni
Hergiz ebter olmaya anun sonı
Her nefesde Allah adın di müdâm
Allah adıyla olur her iş temam"

إن الله تعالى هو مالك الكون كله، وهو القدير العزيز، وإليه يعود الأمر كله في هذا الكون. هو الذي خلق الكائنات، وجعلها قائمة على أسباب ومسببات، وجعل الكون يجري وفقاً لقواعد معينة وضعها في هذا العالم المادي، فكل ما في هذا الكون يجري في إطار هذه القواعد التي وضعها الله سبحانه. ولذلك، فإن الأخذ بالأسباب والتوكل على الله يعد واحداً من الدساتير الأساسية للمسلم، لأن الله سبحانه هو مسبب الأسباب.

وهذه الأبيات الشعرية التي يستهل بها سليمان جلبي بذكر اسم الله كما هو مطلوب في كل عمل حتى يرجى لهذا العمل التوفيق والتيسير، لأنه سبحانه هو

[6] المناجاة: منظومات شعرية تتضمن الحمد والثناء لله تعالى والتضرع إليه والدعاء له.

[7] البحر: الاسم الذي يطلق على كل قسم من الأقسام الكبيرة المؤلفة من مجموعة النصوص التي تشكل وحدة موضوعية.

* جميع الأبيات هي من اقتباسات فاروق قدري تيمور طاش من المولد الشريف.

بالمولد النبوي تقليد قديم جداً بين المسلمين في البوسنة والهرسك، ويمكن العثور على آثار هذا التقليد في السجلات الوقفية ووثائق الوصايا (وصيت نامه). ويذكر أنه أثناء الاحتفال بالمولد، يتم تقديم الطعام والشربات، وتضاء المساجد بالقناديل، ويتم إطلاق خمسة قذائف مدفعية من القلعة، ويُعتقد أن مدن وبلدات وقرى البوسنة والهرسك لديها نماذج عديدة عن المولد، ليست لها سجلات رسمية أو لم يتم اكتشافها بعد.

تعود النسخة البوسنية من وسيلة النجاة الأكثر معرفة بين البوسنيين إلى حافظ صالح غاشَفيتش النيكشيتشلي. واقتصرت ترجمة غاشَفيتش على قسمي الولادة والمعراج. والترجمة التي قام بها إمام المسلمين في دوبروفنيك، محمود جعفروفيتش، هي نفسها ترجمة غاشَفيتش، باستثناء بعض الأبيات، كما نقل أوكيج عن محمود تراليج. (أوكيج، 1975). أما أصحاب الترجمات الأخرى للموالد المكتوبة باللغة البوسنية فهم محرم ديزداريفيتش الذي يستخدم الاسم المستعار محرم رشدي، وعارف من سراييفو، وحافظ سعيد زينونوفيتش.

بالإضافة إلى الترجمة الإنجليزية للمولد الموجود في كتاب "History of Ottoman Poetry, 1900" للمستشرق الإنجليزي إلياس جون ويلكنسون جيب، فقد نُشرت نسخته المترجمة بقلم ف. ليمان ماك كالوم في كتاب بعنوان "Wisdom of East Series"، من إعداد جون موراي عام 1943. (أوكيج، 1975).

وتمت ترجمة وسيلة النجاة إلى اللغة السواحلية من قبل شريف منصابي، ونشرت ترجمته الألمانية المشروحة في برلين عام ٥٣٩١، من قبل جي نيوهاوس. وترجم جوزيف فون هامر بورغستال بعض أبيات المولد إلى الألمانية، وترجم إرمغارد إنجلكه بعض أبيات المولد إلى الألمانية في أطروحة الدكتوراه الخاصة به. (أوكيج، 1975).

3-2) أبيات النجاة من وسيلة النجاة:

لقد خط سليمان جلبي كتابه "وسيلة النجاة" بكلمات جاءت منسابة من صميم قلبه، فتشكلت أبيات شعرية تتضمن أوجز التعابير عن حب النبي (ص)، فجاء الكتاب نموذجاً متميزاً بأبياته المحملة بالمشاعر. فهذا الأثر المتميز الذي كتبه سليمان جلبي لرفع ذكر سيدنا محمد (ص) ونشره في العالمين، باعتباره المخاطَب الفريد للقول المأثور: "لولاك لما خلقت الأفلاك"؛ يُقرأ من قبل المسلمين منذ عصور

واحدة كردية، ونسخة واحدة يونانية. (بك أولجاي، 1954).

وقد بين أوكيج ان الحديث عن ترجمة وسيلة النجاة الى اللغة العربية لم يرد الا عند نجلاء بك أولجاي وفاروق قدير تيمور طاش؛ وانه لم يتم التوصل الى أي معلومات متعلقة بهذه الترجمة من قبيل اسم المؤلف أو مكانها أو تاريخها... (أوكيج، 1975).

وذكر أوكيج أن عبد الرحمن أفندي دوزجه لي ترجم المولد إلى الشركسية. وتحدث عن مخطوط ترجمة المولد إلى اليونانية مكتوبةً بالأحرف العربية، وأن الخط جيد ومقروء، ويحتمل أن يكون الخطاط والمترجم هو نفس الشخص، وأن المترجم لم يترجم المولد كله إلى اليونانية، بل ترجم أبياتاً مختارة من المولد. (أوكيج، 1975).

المترجمون لثلاث ترجمات كردية مختلفة "لوسيلة النجاة" هم أحمد رامز وأحمد الخاصي باللهجة الظاظية وحسن الأرطوشي.

وقال أوكيج: ربما كانت هناك نصوص مختلفة للمولد باللغة التتارية، وذكر أن نسخة المولد الموجودة بين يديه بالتتارية نُشرت سنة ١٣٩١، بجهود محمد عبد الحي قربان علي، وكان إماماً ومدرساً في طوكيو، وجهود الجالية التتارية المقيمة في طوكيو. (أوكيج، 1975).

وفي البلقان التي تعتبر واحدة من أكثر البلاد التي يحظى فيها المولد بحب الناس واقبالهم عليه؛ تمت ترجمة المولد الذي يحظى بشعبية كبيرة بين المسلمين في بلاد البلقان، إلى اللغتين الألبانية والبوسنية عدة مرات، وتمت كتابة المولد بهذه اللغات. لكن المولد المنظوم باللغة الألبانية لأول مرة من قبل حسن زوكو قمبري في النصف الثاني من القرن الثامن عشر، والمولد المنظوم من قبل إسماعيل فلوتشي في النصف الأول من القرن التاسع عشر، لم يجدا طريقهما للطباعة، فلا يمكن الجزم في كونهما أثرين أصليين أم ترجمتين مختلفتين للمولد، ويبقى احتمال كونهما ترجمة لوسيلة النجاة لسليمان جلبي قائمة. ووفقاً لأوكيج: "لم تظهر الترجمتان الكاملتان الأكثر قبولاً بين الجمهور، للمولد إلى الألبانية إلا في النصف الثاني من القرن التاسع عشر" (أوكيج، 1975). الترجمة الأولى هي لعلي رضا أفندي الألغوني، والترجمة الأخرى لمحمد طاهر بن خليل بوبوفا من فوتشيترن. وهاتان الترجمتان مكتوبتان بالحروف العربية. ويمكن إعطاء ترجمات حافظ عبد الله سيملاكو وحافظ علي كورتشا مثالين عن الموالد الألبانية المكتوبة بالحروف اللاتينية. (أوكيج، 1975).

يحتل المولد مكانة مهمة للغاية في الحياة اليومية عند البوسنيين. فالاحتفال

السهل الممتنع في الكلام أو الشعر هو أسلوب التعبير السهل في ظاهره، والعميق الدقيق بمعانيه، مما يصعب تقليده.

والنسخة الأكثر قراءة اليوم في احتفالات المولد النبوي [في العالم التركي] هي النسخة التي جمعها رضا أفندي، والمطبوعة في عام 1323، وتتضمن قسمي الولادة والمعراج، ومتناً مكوناً من 317 بيتاً يتحدث عن ولادة النبي ومعراجه ووفاته (ص). (بك أولجاي، 1954).

لغة المولد وأسلوبه

يبدأ كتاب وسيلة النجاة بدعاء مكتوب باللغة العربية على شكل نثر. والمولد المكتوب على شكل قصيدة في جزئه الأخير من الفصل الثاني من القسم الخاص بولادة النبي (ص)، وكذلك فصله الثالث، والذي أضيفت إلى نهاية القسم المذكور مدحية مكونة من ١٠ أبيات؛ هو نموذج من نوع المثنوي، ووزن العروض فيه هو: فاعلاتن فاعلاتن فاعلن، أي من بحر الرمل. (تيمور طاش، 1990).

يتمتع كتاب "وسيلة النجاة" بمميزات كثيرة لعل أهمها يتجلى في أسلوبه البسيط السلس؛ ولغته الواضحة الصادقة المفهومة والتي كانت سببا في اقبال الناس عليه فقد كتب هذا الأثر باللغة التركية الأناضولية القديمة التي ينذر فيها استعمال الكلمات والعبارات العربية والفارسية.

ترجمة المولد إلى اللغات الأخرى

في مقدمته التي كتبها عام 1970، تحدث تيمور طاش عن ترجمة وسيلة النجاة إلى اللغات العربية والألبانية والبوسنية واليونانية والشركسية والإنجليزية، وأنه تمت كتابة مولد باللغة الكردية، تحت تأثير هذا الكتاب. (تيمور طاش، 1990).

وتذهب نجلاء بك أولجاي إلى وجود ما مجموعه 81 نموذجاً من المولد في دليل مكتبات إسطنبول: 71 نسخة عربية، وخمس نسخ فارسية، وثلاث نسخ ألبانية، ونسخة

1975). ومن المعروف أن مؤلفات ابن هشام وأبو الحسن بكري ومصطفى الضرير كان لها تأثير كبير على سليمان جلبي. وقد تأثر سليمان جلبي بـ "غريب نامه" لعاشق باشا. (تيمور طاش، 1990). وتأثر "بالسيرة النبوية" للضرير. (بك أولجاي، 1954).

السير: كتب تتناول حياة رسول الله (ص) وشخصيته.

شمائل الإنسان: تعني طبائعه وأخلاقه. والشمائل الشريفة هي الآثار التي تتناول أخلاق رسول الله (ص) وملامحه الجسدية.

المغازي: كتب تتناول غزوات رسول الله التي خاضها في سبيل الدين والوطن والأمة.

لم يبق سليمان جلبي تحت تأثير الأعمال المكتوبة قبله، بل تجاوز سلفه وخلفه في القيمة الأدبية والدينية في كتابة "المولد". فبقي المولد حياً في صدور الناس على مر العصور. ومؤلفات "المولد" التي اقتدت بكتاب سليمان جلبي لم تكتسب شهرة "وسيلة النجاة"، ولم تنل الإعجاب الذي ناله هذا الكتاب. فبقي هذا الكتاب الذي خطته يد سليمان جلبي متفرداً في ميدانه، وبقيت أبياته من أكثر الأشعار التي تؤخذ مثالاً. ويذكر هنا أن بقية نماذج المولد الموجودة في أدبنا كُتبت جميعاً على منوال وسيلة النجاة. (أر أوغلو، 2010).

لقد أحرز كتاب "المولد" الذي كتبه ونظم أشعاره سليمان جلبي نجاحاً منقطع النظير، ولن يكون بعيداً عن الصواب أن نقول: لا يوجد عمل آخر أحرز النجاح الذي أحرزه كتاب سليمان جلبي في المولد النبوي، ولم يحظ بالإعجاب الذي حظي به، بقيمته الأدبية العالية، وتماسكه وتناسق أبوابه، وقدرته في البيان، وبعده عن المبالغة. (تيمور طاش، 1990). إلى جانب ذلك يكتسب "وسيلة النجاة" أهمية أخرى يتميز بها عن سائر نماذج المولد الأخرى ببيانه السهل الممتنع[5]. (أر أوغلو، 2010).

---

5 http://lugatim.com/s/SEHİL

تبعاً لمحتواها. ينقسم "وسيلة النجاة" عند تيمور طاش، إلى تسعة أقسام هي:

- المناجاة.
- الدعاء للكاتب، والاعتذار بسبب الكتاب.
- سبب خلق العالم – خلق روح محمد (ص) – انتقال روح محمد (ص).
- الولادة.
- معجزات النبي (ص).
- المعراج.
- أوصاف النبي (ص).
- وفاة النبي (ص).
- خاتمة الكتاب.

جرت العادة في قراءة "وسيلة النجاة" في المولد النبوي، أن تقتصر على بعض أقسامه، والاستغناء عن بعض الأبيات أو إضافة أبيات إلى الأقسام. والنسخ الموجودة الحالية لا تتضمن بعض الأقسام المذكورة، والقسم الذي يتناول عموماً وفاة النبي (ص) غير موجود في النسخ المطبوعة. (تيمور طاش، 1990).

وقد تمت إضافة أدعية وأناشيد دينية وآيات قرآنية وقصص عديدة مثل أحوال فاطمة وقصة الغزال وقصة الحمام في نهاية الكتاب في بعض نسخ "المولد"، وبذلك ظهرت نماذج من "وسيلة النجاة" بأحجام متفاوتة في الحجم.

تضم مخطوطتان من مخطوطات المولد المعتبرة قسماً بعنوان "مرحبا" يتكون من ستة أبيات (انظر الصفحة 41). ويُذكر أن أحمد الذي كتب المولد بعد واحد وستين عاماً من سليمان جلبي أضاف أبيات جديدة إلى هذا القسم من وسيلة النجاة، وقد بقي هذا القسم كما هو في النسخ الجديدة من المولد. فقد أضيف فصل "مرحبا" في قسم الولادة إلى المولد فيما بعد، ورغم أنها لا تعود إلى سليمان جلبي، فقد لقيت قبولاً وإعجاباً شديدين من قبل الناس. (تيمور طاش، 1990).

استعان سليمان جلبي في كتابه "وسيلة النجاة"، بالكتب التي تتناول حياة رسول الله وشمائله ومغازيه وسيرته والمدائح المنظومة بحقه (ص) باللغة العربية. (أوكيج،

لكنهم مختلفون في المرتبة والدرجة والفضيلة"، واستشهد بقوله تعالى: "تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ"(البقرة، 253)، (تيمور طاش، 1990). عقب هذه الحادثة، كتب سليمان جلبي "المولد" الذي يتحدث فيه عن فضائل النبي محمد (ص) وخصاله.

هناك غاية أخرى من كتابة سليمان جلبي لأثره المعنون "وسيلة النجاة"، وهو الدفاع عن عقيدة أهل السنة أمام المحاولات الرامية لهدمها، في (عهد الفترة) الذي كانت فيه الإمبراطورية العثمانية ضعيفة. (تيمور طاش، 1990).

قيمة المولد وخصائصه:

على الرغم من مرور ستة قرون على كتابته، وظهور نماذج عديدة مختلفة عن "المولد" لأهداف مماثلة، بقي "وسيلة النجاة" متربعاً على عرش قلوب الشعب التركي، دون أن يفقد شيئاً من قيمته، وبقيت قراءته في الموالد التي تعقد وما تزال في مناسبات مهمة، مثل ليلة القدر والمناسبات الدينية وحفلات الزفاف والخطوبة، والأعياد، والنكاح، ووداع العساكر، وأعياد الميلاد، والجنازات.

اتبعت المصادر التي تتناول أثر سليمان جلبي، تقسيمات عدة وعناوين مختلفة

المثنوي: ملحمة شعرية صوفية تتناول مسائل دينية وقصص عشق رمزية، نسبة إلى المثنى باعتبار أبياتها التي جاءت "مثنى مثنى"، تنفرد بنظمها الخاص وقافيتها.

كما هو واضح من الأبيات، تم الانتهاء من كتابة وسيلة النجاة في بورصة عام 812 هجري (1409 ميلادي)، ويتم قراءته وتلحينه من قبل الجمهور منذ عصور طويلة. أما المولد الذي كُتب باعتباره نظيراً لوسيلة النجاة، فلم يحرز النجاح الذي أحرزه وسيلة النجاة، ولم ينل إعجاب الجمهور بالقدر الذي ناله وسيلة النجاة.

معنى المولد

يتم استعمال كلمة "المولد" في التركية باسمه المشتق من اللفظ العربي بمعنى الولادة ومكان وتاريخ الولاد. ولكن عندما يرد ذكر كلمة "المولد"، يتبادر إلى الذهن مولد حبيبنا المصطفى عليه الصلام والسلام، والآثار التي كتبت حول مولده (ص). وقد قيل إن المقصد من استعمال كلمة "المولد" في تقليد الإسلام هو الإشارة إلى يوم ولادة النبي (ص)، واستعمل فيما بعد للإشارة إلى المراسم التي تقام بمناسبة مولد النبي. (أوكيج، 1975).

ويُعْرَف "وسيلة النجاة" بـ "المولد"، لأنه يتكون من عدة أقسام. وقسم "الولادة" الذي يتناول ولادة النبي (ص) في مقدمته، من أكثر الأقسام شهرةً وقراءةً وإعجاباً بين الناس. واقتباساً من هذه الشهرة، أصبح يطلق اسم المولد على الكتب والأشعار التي ألفت في هذا الموضوع فيما بعد.

قصة كتابة المولد

كانت النية الأساسية من وسيلة النجاة هي أن ينشر سليمان جلبي فضل النبي محمد (ص) على غيره من الأنبياء. والقصة التي كانت سبباً في كتابة وسيلة النجاة، كما تروى في عدد من المصادر، هي أن واعظاً في بورصة، أثناء تفسيره لقوله تعالى "لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ" (البقرة، 285)، قال: إن الرسل كلهم سواسية ولا فضل لأحدهم على الآخر. فقام شخص من الجماعة واعترض على كلام الواعظ، وقال إن تفسير الآية خاطئ، وأن "المراد من عدم التفريق هو في الإيمان بنبوتهم ورسالتهم،

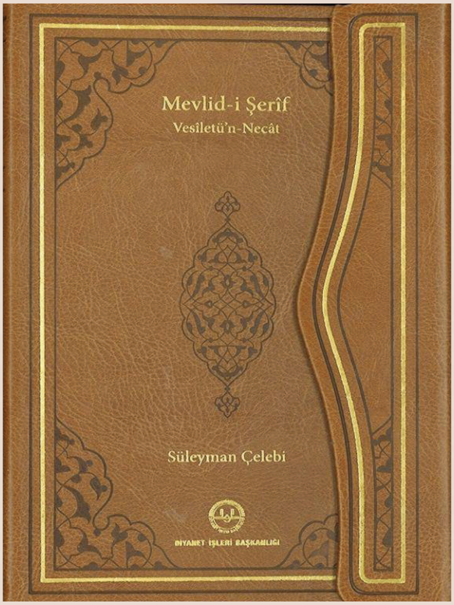

2-2) نموذج حب النبي الأكثر تميزاً: وسيلة النجاة

وسيلة النجاة:

المولد باسمه الأصلي "وسيلة النجاة"[3]، يحظى بإعجاب الشعب التركي واهتمامه منذ عصور طويلة، ويعتبر أثراً هو الأول من نوعه في اللغة التركية. (تيمور طاش، 1990). والمعلومات المتعلقة باسم الأثر المكتوب على طريقة "المثنوي"[4] وتاريخ كتابته، يذكرها سليمان جلبي في هذه الأبيات:

هذا منبع للشهدُ حلوٌ مذاقه،
سميته وسيلة النجاة،
نظمته في عام ثمانمئة واثني عشر
وأتممته في بورصة.

"İşbu kân-ı şehd ki şîrindür dadı
Bil Vesîlet-ün-Necât oldı adı
Hem sekiz yüz onikide târihi
Bursa'da oldı tamâm bu iy ahi"

---

3 وسيلة النجاة هو سيدنا محمد بما بعثه الله من الهدى، وسنته صلى الله عليه وسلم.

4 https://islamansiklopedisi.org.tr/mesnevi

واجتماعهم حول السلطان محمد جلبي، وهكذا بدا الأمر كأنه التأسيس الثاني للدولة العثمانية". (كميكلي، 2022).

ولد سليمان جلبي، مؤلف كتاب "وسيلة النجاة" المعروف باسم "المولد"، في مدينة بورصة. ورغم الجدل الذي يحيط بتاريخ ميلاده، فالراجح أنه ولد في عام ١٥٣١. وقد تلقى جلبي الذي يُعتقد أنه كان مريداً للبخاري أمير سلطان، تعليماً جيداً. وعمل إماماً في ديوان الهمايون، ثم إماماً في جامع أولو ببورصة، في عهد بيازيد (بك أولجاي، 1954)، وكتب كتابه "المولد" وهو يعمل إماماً (قورت، 2006). وبعد وفاته دفن في قبره في حي عثمان غازي ببورصة.

إنه ما من شك أن الحب والتسامح والعلم والعرفان يأتي في طليعة أهم خصائص الوعي الإسلامي الذي اختمر وعشعش في الأناضول. وبالتالي يزداد أهمية كتاب "وسيلة النجاة" المكتوب من أجل نبينا محمد (ص)، بما يحمله من الخصال التي تمثل شخصيته (ص)، وبما يتضمنه من وصفات لخلاص البشرية.

2
سليمان جلبي ووسيلة النجاة

1-2) سليمان جلبي

كانت نهاية القرن الرابع عشر ومطلع القرن الخامس عشر فترة مضطربة، شهدت مشاكل كبيرة في الدولة العثمانية. فسقوط بيازيد الملقب بيلدرم أسيراً في حرب أنقرة التي هُزم فيها أمام جيش تيمور، أفضى إلى "عهد الفترة"وانتشار الفوضى في الأناضول، ودب الاقتتال على العرش بين الشاهزدات (الأمراء)، واستمرت الحروب بينهم إحدى عشرة سنة. كما نشأ في ظل هذه الاضطرابات حركات مذهبية مختلفة في الأناضول، وساد الاعتقاد بضعف أهل السنة، ودب القلق في صفوف الناس. في ظل هذه الأحوال العاصفة شعر سليمان جلبي بالوضع الحرج، فكتب كتابه "وسيلة النجاة"، وتلقاه الناس بالقبول، فكان له الأثر الكبير في النفوس. ولا يسعنا إلا أن نقول: إن وسيلة النجاة، المعروف بين الناس باسم "المولد"، لم ينشأ بمعزل عن هذه الأجواء.

لقد جاءت كتابة المولد الشريف، في مثل الأجواء التي كتب فيها النشيد الوطني، وفعلت فعلها في بث الروح في الأمة من جديد، ولذلك يمكن أن نقول: "إن كتاب المولد عبارة عن نص يعبر عن انتعاش الأمة وخلاصها من الأيام الصعبة السيئة. لقد كتب سليمان جلبي هذا النص ليكون بلسماً لمشاكل تلك الفترة، ولإعادة تأسيس الوحدة الوطنية. ففي أثره هذا، يوجه جلبي رسالة مفادها أن الإنسانية كلما اجتمعت على الطريق الذي رسمه النبي (ص)، أصبحت من جديد دولة وأمة. فكان كتابه المولد الشريف بمثابة وسيلة لاجتماع العثمانيين على الطريق الذي رسمه النبي (ص)،

وفي يومنا، يتم الاحتفال بالمولد النبوي في جميع البلدان المسلمة، باستثناء المملكة العربية السعودية، تبعاً للتقويم الهجري، ويتم إعلان يوم المولد النبوي عطلة رسمية في معظم هذه البلدان. وفي البلدان التي يشكل فيها المسلمون أقلية، يتم الاحتفال بالمولد النبوي من قبل المسلمين.

7-1) المولد في الحضارات الإسلامية الأخرى:

لم يتم الاحتفال بعيد مولد النبي (ص) في حياته، ولم يعثر على ممارسة ذات صلة بالمولد النبوي في عهد الخلفاء الراشدين، ولا في العهدين الأموي والعباسي. ولم تكن الظروف مواتية للاحتفال بمولد النبي (ص) في تلك العهود، ذلك لأن أول خليفتين كانا منشغلين بالفتوحات، والاضطرابات الداخلية تعم البلاد في زمن الخليفتين الآخرين، وكان يأتي بمعنى نصرة سلالة رسول الله، عند الخلفاء الأمويين والعباسيين.

في مصر، نشأ تقليد المولد أيام الفاطميين، والسبب المحتمل في نشوئه في عهد الفاطميين يعود إلى اعتقاد الفاطميين أنهم ينحدرون من سلالة النبي (ص).

في زمن كوكبوري الذي كان يشغل منصب أتابك أربيل في عهد صلاح الدين الأيوبي، تجردت احتفالات المولد النبوي من طابعها الرسمي، وأصبحت مفتوحة لمشاركة الشعب الواسعة. وأول كتاب في المولد ألفه ابن دحية الكلبي الأندلسي، بعنوان "التنوير في مولد السراج المنير"، لتتم قراءته في حفل المولد النبوي، أيام كوكبوري. (ترابي).

من المعروف أن حفل المولد النبوي في زمن كوكبوري كان يختلف عن المولد في زمن الفاطميين، من حيث الاستعدادات، وفي الفترات الزمنية الطويلة عندهم، والمشاركة الشعبية الواسعة، ضمن أجواء احتفالية.

وقد ذكر ابن الجوزي السبط أنه في إحدى احتفالات المولد النبوي تم ذبح خمسة آلاف خروف وعشرة آلاف دجاجة ومئة حصان، وتوزيع مئة ألف طبق من الطعام وثلاثين ألف طبق من الحلوى، وفي هذا إشارة إلى عدد المشاركين في هذه الاحتفالات.

وفي دولة المماليك، استمر الناس بتنظيم المولد النبوي على الشكل الذي توارثوه عن الفاطميين والأيوبيين، وتم التوسع فيه بحيث يغطي أيضاً أيام مولد كبار قادة التصوف. (جتين قايا، 2019).

ويذكر أيضاً، نظمت الأشعار في مدح رسول الله، والتي اشتهرت باسم "المولدية"، وتلاوتها في يوم مولد النبي (ص) والمناسبات المباركة الأخرى في قصور الأندلس، اعتباراً من القرن الحادي عشر. (جتين قايا، 2019). واشتهر بين كتاب المولدية أسماء مثل ابن خلدون وابن زمرك. (شيمّل، 2008).

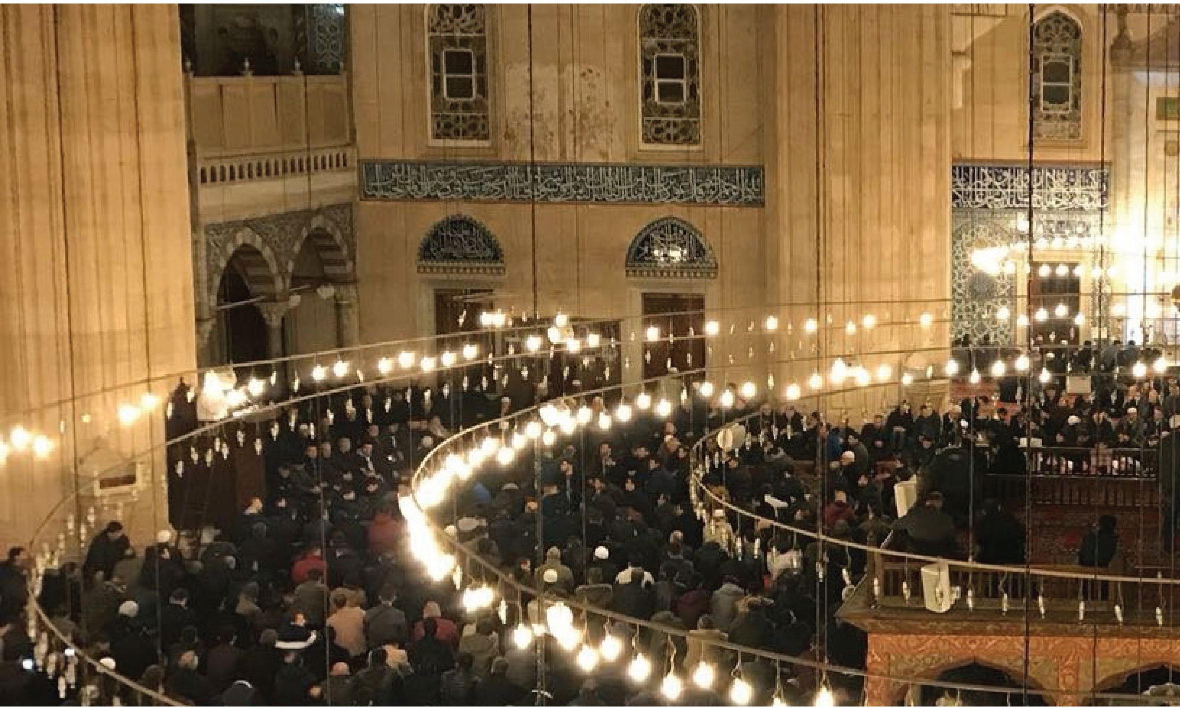

المولد تقليداً استمر حتى سقوط الدولة العثمانية. وأول مولد معروف في العصر العثماني هو كتاب "وسيلة النجاة" الذي أتمه سليمان جلبي في عام 1409. يتمتع "وسيلة النجاة" باعتباره المولد الأكثر قراءة.

والجدير بالذكر أن الموالد لم تقتصر في المجتمع التركي على يوم المولد، بل تعقد الموالد في مناسبات مختلفة، مثل الوفاة، والنذر، وافتتاح المؤسسات، وعودة الحجيج، والولادة، والختان، والتجنيد، والزواج، والشكر، والاستشفاء من الأمراض (أفه، 2009).

يحتل المولد النبوي مكانة هامة في الحياة الدينية والاجتماعية والثقافية للشعب التركي، ويعتبر وسيلة في إنجاز وظائف مجتمعية مختلفة، مثل الاجتماع والتنشئة الاجتماعية ونشر المعلومات الدينية. ولا يخفى أن هذه الأهمية التي يوليها الشعب التركي لحفل المولد النبوي نابعة بلا شك من حبه واحترامه الكبيرين للنبي (ص).

في السنوات الأخيرة، يتم الاحتفال بعيد المولد النبوي، تحت مسمى "أسبوع المولد المبارك"، ضمن أنشطة متعددة الوجوه، في تركيا والعالم التركي وبلاد البلقان، يتم تنظيمها من قبل رئاسة الشؤون الدينية، بالتعاون مع وقف الديانة التركي.

واستمر تقليد المولد يحافظ على أهميته عند الأتراك في الدولة العثمانية أيضاً. فقد تم الاحتفال لأول مرة بعيد المولد، بصورة رسمية، أيام السلطان العثماني مراد الثالث، وكانت الاحتفالات بالمولد تتم قبل ذلك بصورة غير رسمية في فترات سابقة. وكان السلاطين والصدور العظام وشيوخ الإسلام والوزراء وقضاة عسكر الأناضول وروملي وأركان الدولة المدنيون والعسكريون، يحرصون على المشاركة في الاحتفالات التي كانت تقام في جامع السلطان أحمد.

وكان اليوم الثاني عشر من شهر ربيع الأول عطلةً رسميةً تبعاً لسجلات أيوب صبري باشا، يجري فيه إطلاق قذيفة المدفعية من القلعة إعلاناً بعيد المولد النبوي، وتغلق الدكاكين، ويرتدي الناس أحسن ثيابهم، ويتجولون، ويتبادلون التهاني بهذه المناسبة، ويقومون بإحياء هذه الليلة في المسجد النبوي. وعند الفجر، يتم الاجتماع عند باب النساء، وتعقد خمسة كراسي، يتناوب عليها خمسة خطباء، يقوم الخطيب الأول بتلاوة حديث شريف ويدعو للسلطان، عند بزوغ الشمس، ويقرأ بقية الخطباء بحور المولد المتمثلة بالولادة والرضاعة والهجرة بالتسلسل، ويدعون الله تعالى. وبعد ذلك، يشرب الناس الشربات، ثم ينتشرون. (باشا، 2018).

في عام 1910، تم قبول يوم المولد النبوي عيداً وعطلة رسمية، وكانت ألوية

6-1) ثقافة المولد عند الأتراك:

لقد أسس أبو سعيد مظفر الدين كوكبوري (1232-1154) الذي يعود بنسبه إلى الأتراك الأوغوز، لتقليد المولد النبوي عند الأتراك. فمظفر الدين كوكبوري واحد من أبرز قادة جيوش الأيوبيين، وزوجته رابعة خاتون هي شقيقة صلاح الدين الأيوبي، لعب دوراً هاماً في هيمنة الأيوبيين على سوريا والحروب التي شنته الدولة الأيوبية ضد الصليبيين.

بعد دخول الجيش التركي بقيادة صلاح الدين الأيوبي القاهرة عام 1171، والقضاء على حكم الدولة الفاطمية، استلهم كوكبوري أهمية الاحتفال بيوم المولد النبوي الذي كان يقام في القاهرة، وأثره في وحدة المجتمع، وعمل على تنظيم الاحتفال بيوم المولد النبوي، بمناسبة الذكرى السنوية لمولده (ص)، واكتسب بذلك شهرة كبيرة في العالم الإسلامي.

بعد دخول الحاكم السلجوقي نور الدين الزنكي، الموصل عام 1170، وأمره ببناء جامع النوري، بدأ بتنظيم احتفال المولد النبوي في هذا الجامع، واستمر على ذلك في كل عام، وأصبح تقليداً في البلدان المسلمة.

لو رأت عيني جمالك
لو مرغت وجهي بأعتابك
فليس لي قول يليق بك
صلى الله عليه وسلم

"Görse cemâlin gözüm
Pâyine sürsem yüzüm
Yok sana lâyık sözüm
Salli ve sellim aleyh"

معترفاً بعجز لسانه عن بيان حبه المكنون في صدره تجاه رسول الله، فلعل نظرة منه إليه وتمريغ وجهه بأعتابه يغنيه عن عجز كلماته في التعبير عن حبه لرسول الله (ص).

وفي منظومته في "قصيدة الماء" التي تشكل واحدة من روائع الأعمال الأدبية ظرافةً وبياناً وعرفاناً في العهد الكلاسيكي، والتي تُعتبر من أكثر الآثار الاستثنائية المتميزة التي كتبت من أجل أشرف المخلوقات، سيدنا محمد عليه الصلاة والسلام، يخاطب البستانيَّ، ويقول له: لا تتعب نفسك بسقاية بستان الورد، فلو أشبعته ريّاً، وأنبت ألف وردة، لن تنبت وردة كوجه النبي محمد (ص):

فليغرقِ البستانَ بالماء روضَ
الورود من شاء
هيهات وردة مثل وجهك لو
تفتحت كل الورود

"Suya virsün bâğ-bân gül-zârı
zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek virse
min gül-zâra su"

الشعب الذي حمل راية الإسلام على مدار مئات السنين، وما تزال محفوظة في دائرة خرقة السعادة في قصر طوب قابي. وسيبقى حب النبي (ص) ينمو ويحيا دون نقصان إلى يوم الدين، لأن هذا الحب هو تعبير عن ولاء شعبنا النجيب للإسلام وتعلقه به.

5-1) حب النبي المنسكب في الكلمات: المدائح النبوية

الكلمة في جغرافيتنا [التركية] لها وزن، والتعبير عن مشاعرنا وأفكارنا بالكلمة هو الأكثر تأثيراً. وبحثنا عن الحقيقة، وسعينا في بيان ما نعرفه من الحق، وجهودنا لنعيش مشاعرنا ونحييها، يجري في ظل الكلمة. فالكلمة في نظرنا دليل إعجاز تأسر المرء وتتركه عاجزاً حيراناً [2].

ولذلك يفشي أحدنا حبه لسلطان الكلمة، نبينا محمد (ص) بالكلمة، يسكبها في أجمل قصيد. ومدائح "النعت" التي تتناول بالوصف والبيان شخصيته السامية (ص) ومعجزاته وحياته الأسوة وأخلاقه القدوة، ومنظومات "المولد" التي تتحدث عن مولده (ص) ومعجزاته على وجه الخصوص، والمعراجيات التي تتناول إسرائه (ص) من المسجد الحرام إلى المسجد الأقصى، ثم عروجه إلى السماوات العلى في ليلة مباركة، والحلية الشريفة التي تصف ملامحه الجسدية؛ يأتي ذلك كله في مقدمة الأعمال الأدبية. والسبب الوحيد لكل هذا الجهد المبذول هو حبنا له (ص). هذا الحب الذي عبر عنه روحي البغدادي في مدح رسول الله (ص):

---

[2] "أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ".

روحي فداءٌ لمحبوبي إن أراد روحي
فما الروح حتى أبخل بها عن محبوبي؟

"Cânımı cânan eğer
isterse minnet cânıma
Cân nedir kim ânı kurban
etmeyem cânânıma!"

إن العلامة الفارقة التي تميز الأتراك عن غيرهم هو حبهم العظيم للنبي محمد (ص). فحبهم له (ص) خلق بيئة لحب عظيم يحمل على التفاني، حتى اشتهر فيهم المحمدي[1] لقباً يطلقه الأتراك على الذين يخدمون العسكرية، في إشارة إلى الإيمان والبطولة (يني ترزي، 1992). وهذا الشعب الذي أحيا حب النبي (ص) وأطلق اسم "المحمدي" على عساكرنا باعتبارهم رمز البطولة والشجاعة، رأى بالمثل في الوردة رمز جمال لا يليق إلا به (ص)، وتحرى عبقه في أريج الورود، واستخلص زيت الورود ليشعل به قناديل الروضة الشريفة على مدار أربعة قرون.

وما تزال الأمانات المقدسة من آثار النبي (ص) مثار بركة وسعادة عند هذا

[1] يتشكل الاسم في التركية بإسناد لاحقة التصغير (جيك) إلى اسم محمد (ص) للدلالة على كونه خادما له (ص)، ويلقبون العساكر باسم (محمدجيك). المترجم.

إن كلام الله تعالى لا يقتصر على آيات التنزيل وحدها، بل يضم كذلك آيات التكوين التي تجسد قوله سبحانه: "إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَن يَقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ"، باعتبارها مظهراً من مظاهر الحقيقة الجديرة بالانتباه، بدرجة لا تقل عن الآيات الأخرى. والنظرة العميقة في الكائنات المبنية على أمره سبحانه (كن)، تحمل دائماً تجليات أسماء الله الحسنى. لقد خلق الله تعالى كل شيء في الطبيعة على نظام وميزان، وكلما وجه المسلمون حياتهم وفكروا في الأشياء، في نطاق هذا الوعي، تم إحياؤهم مادياً ومعنوياً، وحققوا تقدماً مادياً ومعنوياً.

لقد أبدى لأتراك الذين بلغوا الوعي المذكور أعلاه، وأخذوا الإسلام بأصح أحواله أساساً، بعد أن شرفهم الله بالإسلام؛ الاهتمام اللازم بآيات التنزيل والقرآن الكريم من جانب، ولم يهملوا النظر والتفكير في الكائنات وآيات التكوين من جانب آخر، وأبدوا الاهتمام المطلوب بالعلوم الوضعية، حتى أصبحت مدن بخارى وسمرقند وكاشغر وما شابهها مراكز للعلم والثقافة. وفي الفترة الممتدة بين القرنين السابع والثاني عشر، التي توصف بأنها "العصر الذهبي" للإسلام، قدم الأتراك مساهمات مهمة للإنسانية في العلوم الإنسانية، لاسيما في الطب والفلك والفلسفة والأدب والرياضيات، ونجب منهم أبو منصور الماتريدي، مؤسس الفكر الماتريدي الذي يعد واحداً من أكثر مذاهب العقيدة اعتباراً عند المسلمين.

ولا بد هنا من ذكر التصوف ودوره في التحول الإسلامي الكبير في آسيا الوسطى والأناضول. وفي مقدمة الطرق الصوفية هذه، تأتي الطريقة الكبرويّة التي تم تأسيسها من قبل الشيخ نجم الدين كبري، والطريقة النقشبندية المنسوبة لشيخها المؤسس محمد بهاء الدين النقشبدي. وكذلك، انتشرت تعاليم الشيخ أحمد يَسَوي بسرعة بين الأتراك، ولقيت عندهم قبولاً حسناً، ولعبت الحِكَم التي كتبها دوراً كبيراً في إقبال الأتراك على حب الله ورسوله.

1-4) حب النبي (ص) عند الأتراك:

إن حبنا لأشرف الخلق، سيدنا محمد الذي أرسله الله تعالى رحمة للعالمين، وعشقنا له، واحترامنا وتبجيلنا له (ص)، يأتي في مقدمة أهم الأمور التي نحرص على إحيائها عبر الأجيال، ويشكل عالمنا الخاص بالفهم والفكر. وها هو الشاعر فضولي يؤجج مشاعرنا بقصائده التي يعبر فيها عن حبه للنبي (ص)، كما في قوله:

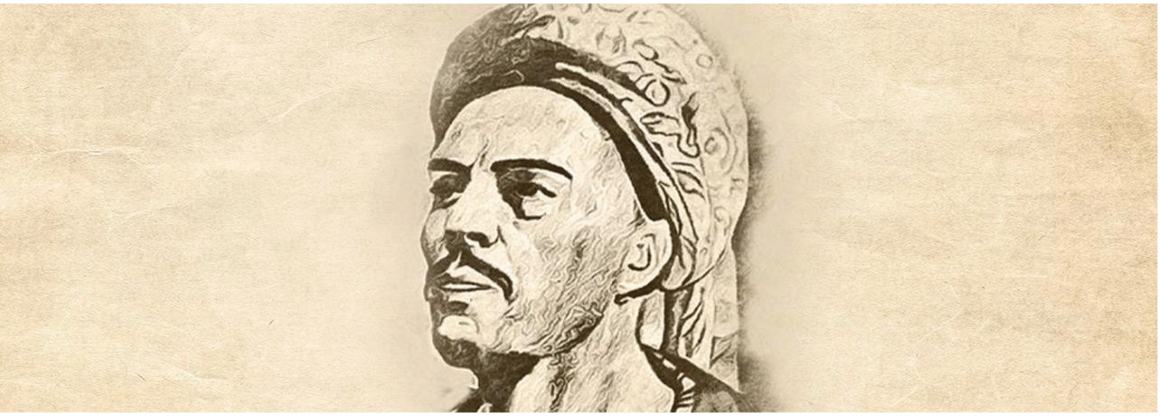

بذلك منارة أضاءت طريقنا. وهكذا يبين في الأبيات الشعرية المذكورة أدناه، أنه لا ينتظر من الدنيا مالاً أو متاعاً، ويختصر غايته الفريدة فيها ببلوغ الإنسان الكامل:

لا الغنى يفرحني
ولا الفقر يضجرني
عشقي لك يُسليني
فأنت وحدك أنت
رغبتي ومقصودي

“Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni”

بالإضافة إلى ذلك، لعبت الآخية وتعاليمها التي تهدف إلى هيمنة أخلاق نبي الرحمة ونبينا محمد (ص) على جميع مجالات الحياة؛ دوراً هاماً في تنظيم صفوف شعوب الأناضول ووحدتها، في وجه الغزو المغولي على وجه التحديد.

من جهةٍ أخرى، أصبح الإسلام قوة موحِّدة هامةً، في الأناضول والجغرافية العثمانية التي يعيش فيها أقوام من أعراق مختلفة. وكانت محبة الله تعالى ورسوله في طليعة القوى التي تحافظ على وحدة الشعوب، في فترات غياب الاستقرار والغزوات والأزمات.

1-3) الأتراك ومساهماتهم في الحضارة الإسلامية:

كان الأتراك أصحاب حضارة عريقة قبل الإسلام، وبعد اعتناقهم الإسلام لم يهجروا نمط حياتهم التي كانوا يتبنونها هجراً تاماً، بل عملوا على تعديله بتعاليم الإسلام، وتكييفه بما يتماشى مع مبادئ الدين الإسلامي، وبنوا بمرور الأيام حضارة تركية إسلامية ثرية للغاية.

يستعمل مفهوم "الجهاد" في الغالب بمعنى محاربة غير المسلمين، وإن كان يستعمل بمعنى أعم في جهاد النفس. وقد توطد مفهوم "الغزوة" و"الجهاد" لدى الأتراك الذين يملكون تقليد المحارب العريق، إثر اعتناقهم الإسلام، وأصبح دافعاً كبيراً ومهماً لنشر الإسلام والدفاع عن البلدان المسلمة. يحتل مفهوم "الغزوة" و"الجهاد" موقعه في أساس السياسة، عند السلاجقة والعثمانيين على وجه الخصوص.

1-2) الأتراك المسلمون وفهمهم للإسلام

لم ينقل الأتراك الذين لعبوا دوراً رئيسياً في أسلمة الأناضول تقاليدهم وعاداتهم التي كانوا يمارسونها في آسيا الوسطى إلى الأناضول وحسب، بل تبنوا أيضاً بعض العادات الموجودة في الأماكن الجديدة التي استقروا فيها، وقدموا بنية لنمط جديد.

يمكن القول إن الأتراك طوروا فهماً فريداً للإسلام، تبعاً لظروف حياتهم القائمة على الترحال وثقافتهم، فمزجوا العناصر الإسلامية مع المعتقدات والتقاليد التركية القديمة في الأناضول، وأسسوا أوساطاً تسودها محبة الطبيعة والناس والأخلاق الحميدة والتسامح. وقد دأب الخوجة أو الشيخ أحمد يَسَوي، الذي يُعتبر أول متصوف تركي، على تعليم الأتراك مبادئ التصوف، وحبب إليهم عقيدة الإسلام، وعمل على تكريس حب الله ورسوله في أثره الشهير الذي كتبه باللغة التركية تحت عنوان "ديوان الحكمة".

ولا يسعنا إلا أن نذكر الحاج بكتاش ولي، عنوان المحبة والتسامح، ودوره في انتشار الإسلام في الأناضول. فهو الذي مزج الإسلام بالتقاليد التركية التي تقدر الرجل والمرأة على قدم المساواة في الحياة المجتمعية، وهو الذي قال "في لغة الحب لا يُسأل عن الذكر والأنثى"، وبين أهمية حب الإنسان والطبيعة في الفهم الإسلامي في الأناضول، حين قال: "الأسود والغزلان خلّان في أحضاننا". ويرى أن "أزهار سفوحنا وورودها هي التسامح والحب والاحترام".

وكذلك يونس أمره الذي يقول: "حب الجميل عندكم شيء، وعندنا شيء آخر"، هو واحد من الشخصيات الاستثنائية الذين ساهموا في نشر التسامح في جغرافيتنا. وقد تناول في أشعاره التي كتبها بلغة تركية بسيطة، حب الإنسان والطبيعة، والأخلاق الحسنة، وحب الله تعالى، وما شابهها من المعاني التي عمَرت عالمنا المعنوي، فكان

1

الخلفية التاريخية والاجتماعية

1-1) الأتراك والإسلام

يمتد تاريخ لقاء الأتراك بالمجتمعات الإسلامية وتعرفهم على الإسلام إلى عهد الخلفاء الراشدين. ففي بلاد ما وراء النهر، بين نهري سيحون وجيحون، التقى الأتراك مع العرب المسلمين مرات عديدة، وبدأ دخولهم في الإسلام على شكل مجموعات عقب معركة طلاس التي وقعت في عام 751. ولم يلبث أن بدأ الإسلام ينتشر بسرعة كبيرة بين الأتراك. فكانت قبيلة قارلوق أولى القبائل التي اعتنقت الإسلام، تلتها قبيلتي ياغْما وجِغِل.

إن أوجه التشابه بين معتقدات الأتراك وتقاليدهم مع الإسلام، سهّلت عملية تكيف الأتراك مع تعاليم الإسلام. في هذه الفترة، كانت آسيا الوسطى تحت حكم الأتراك، وكان الأتراك يحافظون على تقاليدهم وأعرافهم القديمة، ولم يتخلوا عنها بشكل كامل، بل قاموا بتكييف تعاليم الإسلام الذي دخلوا فيه حديثاً، وطبقوها بما يتناسب مع ثقافتهم وجغرافيتهم التي كانوا يعيشون فيها. وتسارعت وتيرة اعتناق الإسلام بين القبائل التركية، بدءاً من منتصف القرن التاسع والقرن العاشر، وبدأ يظهر على مسرح التاريخ أولى الدول التركية المسلمة، مثل دولة إديل بولغار من خانات القرم، التي كان تركية شعباً وحكومة. هذه القبائل التركية التي اعتنقت الإسلام تباعاً، بنت دولاً عظيمة، كالقرَخانيين والسلاجقة والغزنويين، وقدمت إسهامات كبيرة في انتشار الإسلام في تلك الجغرافيات، في إطار مفهوم "الغزوة" و"الجهاد".

ان الصلوة كانت على المؤمنين كتابا موقوتا

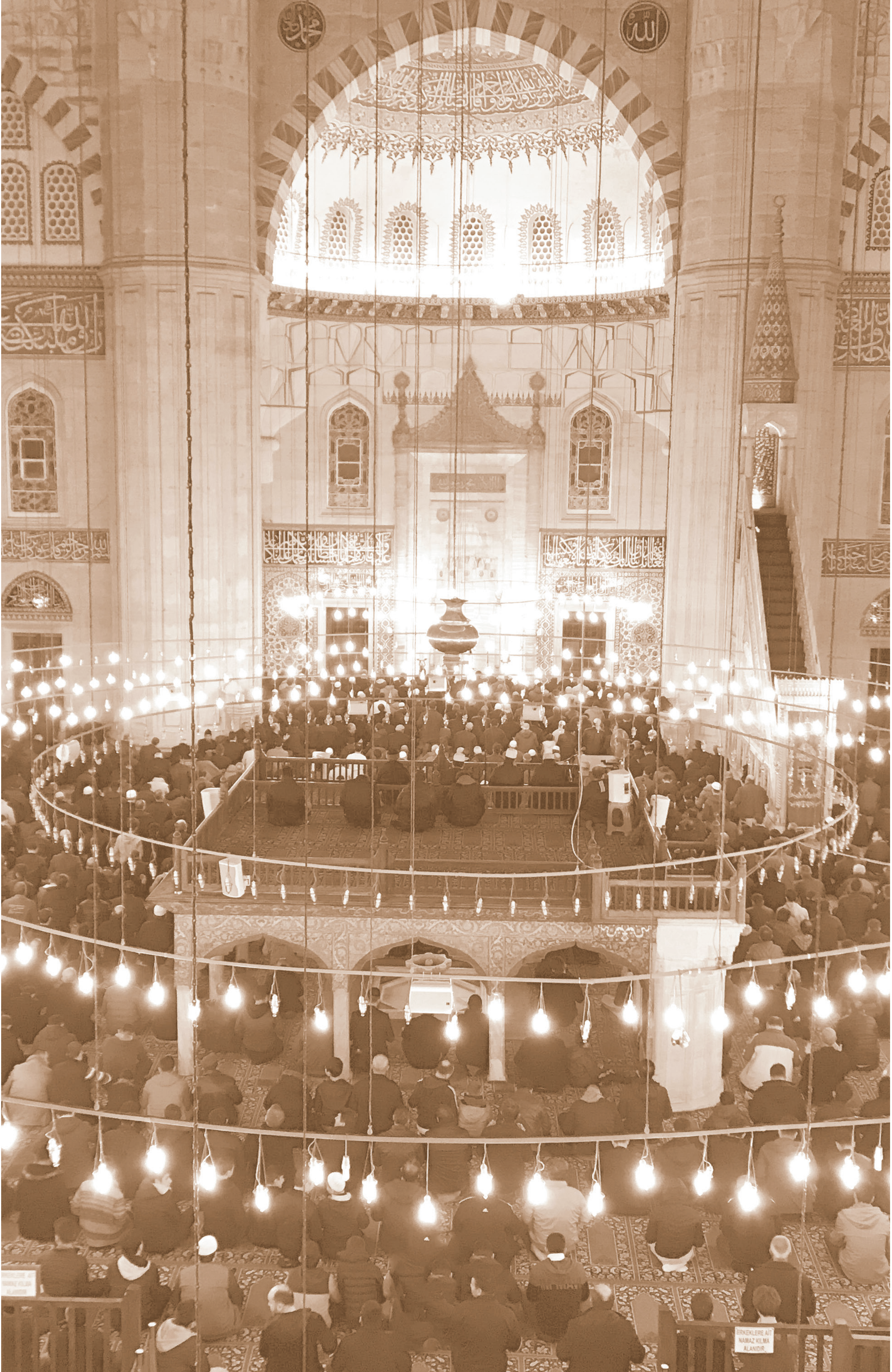
ERKEKLERE AİT
NAMAZ KILMA
ALANIDIR.

ونحن بدورنا، أعلنا عام ٢٢٠٢ ″عام سليمان جلبي″، لنحيي ذكرى مؤلف هذا الأثر القيم بالدعاء والرحمة، بمناسبة الذكرى السنوية لمرور ستمائة عام على وفاته، وقمنا أيضاً بالمساهمة في إدراج ذكرى مرور ستمائة عام على وفاته رحمه الله في احتفالات الذكرى السنوية التي تنظمها اليونسكو. في هذا السياق، سنسعى لإحياء ذكرى سليمان جلبي والحديث عنه، من خلال الأنشطة التي سيتم تنظيمها على مدار العام، من قبل مؤسساتنا ومنظماتنا المعنية داخل القطر وخارجه.

وإني إذ أقدر نشر عمل شامل حول سليمان جلبي وأثره الفريد ″وسيلة النجاة″ لهذا الغرض، من قبل دائرة الاتصال في رئاسة الجمهورية؛ أقدم التهاني والشكر لكل من بذل جهداً في إعداد هذا العمل.

أرجو أن تضاء قلوب المؤمنين بحب النبي (ص) الذي يجد انعكاساً في التعابير الوجيزة التي يقدمها سليمان جلبي، وبحقائق ديننا الإسلام الحنيف، وأن يكون حب النبي وحقائق الإسلام وسيلة لفلاح الإنسانية.

رئيس الجمهورية التركية

رجب طيب أردوغان

تقديم

إن إبداء الاحترام الشديد والمحبة الكبيرة لسيدنا محمد (ص)، الذي أرسله الله تعالى رحمة للعالمين وهادياً للإنسانية وأسوة حسنة للمؤمنين، يحتل مكانه، منذ القدم، بين الصفات التي يتميز بها شعبنا. هذه المحبة عظيمة تخشع معها قلوبنا وتلين رقةً واحتراماً بمجرد ذكر اسم نبينا (ص). ونحن في كل كلام أو دعاء، نستهله بالحمد والثناء على الله تعالى، ونثني بالصلاة والسلام على حبيبنا المصطفى. والأذان المحمدي التي يتردد صداه في قبة سمائنا منذ عصور هو رمز إخلاصنا لنبينا عليه أفضل الصلاة والسلام.

فنور نبوة محمد الذي نحرص على أداء عباداتنا وعبوديتنا لله تعالى في ظل هديه وأسوته الحسنة، ينعكس على جميع مجالات حياتنا، بدءاً من حياتنا الشخصية وصولاً إلى علاقاتنا البشرية، وبدءاً من بيوتنا وانتهاء بمعابدنا. وإحياء الحقائق التي ورثناها عنه (ص) مصحوباً بالمحبة العميقة التي نكنها له؛ هو بالمرتبة الأولى دستور تقوم عليه حياتنا.

إن حب الله وحب رسوله المجبول في طينة شعبنا العزيز، يبدو جلياً في ثقافتنا وفنوننا وأدبياتنا. و"وسيلة النجاة" لمؤلفه سليمان جلبي يأتي في مقدمة أعظم الأعمال التي تعبر عن حبنا للنبي محمد (ص). هذا الأثر الفريد الذي يُعرف في الغالب باسم "المولد الشريف"، ويُقرأ في الأيام والليالي المباركة وفي حفلات الميلاد والزفاف وفي مراسم العزاء، وغيرها من المناسبات العديدة، في جغرافيتنا الحبيبة، وفي مقدمتها الأناضول، يُعدُّ من أحد أهم علامات حب شعبنا للنبي محمد (ص).

رئاسة الجمهورية التركية

منشورات دائرة الاتصال

المحتويات

تقديم 5

1 الخلفية التاريخية والاجتماعية 9

1-1 الأتراك والإسلام 9

2-1 الأتراك المسلمون وفهمهم للإسلام 10

3-1 الأتراك ومساهماتهم في الحضارة الإسلامية 11

4-1 حب النبي (ص) عند الأتراك 13

5-1 حب النبي المنسكب في الكلمات: المدائح النبوية 15

6-1 ثقافة المولد عند الأتراك 17

7-1 المولد في الحضارات الإسلامية الأخرى 20

2 سليمان جلبي ووسيلة النجاة 23

1-2 سليمان جلبي 23

2-2 نموذج حب النبي الأكثر تميزاً: وسيلة النجاة 25

3-2 أبيات النجاة من وسيلة النجاة: 32

المراجع 41

رئاسة الجمهورية التركية

منشورات دائرة الاتصال

سليمان جلبي

ووسيلة النجاة

رئاسة الجمهورية التركية
منشورات دائرة الاتصال

رئاسة الجمهورية التركية

منشورات دائرة الاتصال

سليمان جلبي

ووسيلة النجاة

Süleyman Çelebi

Vesîletü'n Necât Mevlid-i Şerif

Süleyman Çelebi

Wasilat al-Najat Mevlidi Sherif

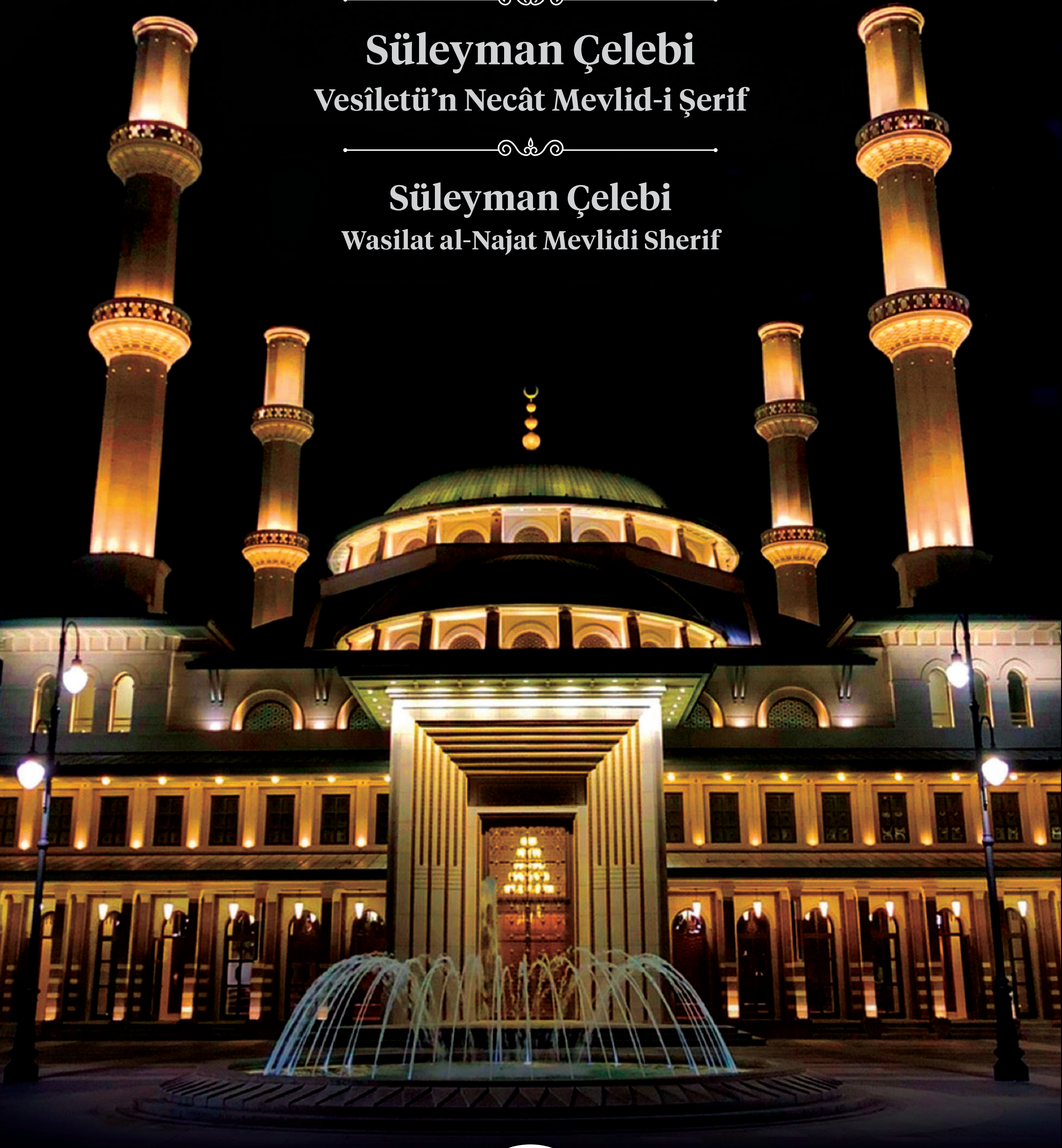

رئاسة الجمهورية التركية
منشورات دائرة الاتصال

ISBN: 978-625-7377-25-6